

De Nederlandse topsport

Een selectie uit de monitor Sport en corona II – De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector.

Marit Dopheide

Agnes van Suijlekom

Lisanne Balk

Oplegger – De Nederlandse topsport

Dit document bevat het hoofdstuk ‘De Nederlandse topsport’ uit de monitor Sport en corona II - De gevolgen van de coronamaatregelen voor de sportsector. Dit losse hoofdstuk is geschikt voor wie specifiek geïnteresseerd is in de gevolgen van de coronamaatregelen voor de Nederlandse topsport. Het hoofdstuk gaat in op de gevolgen voor de topsporters en hun begeleiding, de financiële gevolgen voor de topsport en de internationale concurrentiepositie. Dit document is geen zelfstandige rapportage, maar een selectie uit de monitor Sport en corona II, ter bevordering van de leesbaarheid en het gebruiksgemak. De gehele rapportage is [hier](#) te vinden. De managementsamenvatting van het rapport is [hier](#) te vinden.

Achtergrond monitor Sport en corona II

De monitor Sport en corona II bundelt de tot en met november 2020 beschikbare ‘coronaonderzoeken’ in de sportwereld. Met elkaar geven deze onderzoeken een beeld van de gevolgen van de coronamaatregelen voor het sport-, speel- en actief beweeggedrag, de organisatie en de financiering van de sport in Nederland. Daarbij gaat de aandacht uit naar sportverenigingen, sportondernemers, ongeorganiseerde sport, topsport, sportevenementen en de ondersteuningsstructuur (sportbonden, NOC*NSF). De rapportage is uitgevoerd door het Mulier Instituut met steun van het ministerie van VWS en in samenwerking met een groot aantal partijen uit de sportsector.

Deze rapportage is de tweede in een reeks monitorrapportages en één van de eerste activiteiten van het nieuw opgerichte kennisconsortium Sport en corona. In het kennisconsortium Sport en corona hebben het Mulier Instituut en Kenniscentrum Sport & Bewegen op verzoek van de uitvoeringsalliantie van het Nationaal Sportakkoord (ministerie van VWS, Vereniging Sport en Gemeenten en NOC*NSF) hun krachten gebundeld. Kenniscentrum Sport & Bewegen heeft het platform Sportencorona ontwikkeld om de beschikbare kennis, data en praktijkvoorbeelden te delen.

1. De Nederlandse topsport

Marit Dopheide, Agnes van Suijlekom en Lianne Balk

Als gevolg van de coronacrisis zagen topsporters het afgelopen halfjaar hun doelen vervagen. Medio maart werden talloze topsportevenementen uitgesteld of afgelast, zoals het EK voetbal en de Olympische Spelen. Gedurende minimaal zes weken (in sommige gevallen zelfs enkele maanden) konden topsporters niet of nauwelijks op de gebruikelijke wijze trainen. Zij waren aangewezen op de omgeving in en rondom huis, waardoor sport specifiek trainen in veel gevallen onmogelijk was. Uiteindelijk hebben er in een groot aantal sporten toch nog wedstrijden plaats gevonden, zij het onder strikte maatregelen.

In dit hoofdstuk worden de mogelijke gevolgen van de coronamaatregelen voor de Nederlandse topsport in kaart gebracht. Dit is een geactualiseerd beeld ten opzichte van de eerste monitor Sport en corona.¹ In paragraaf 6.1 wordt een tijdslijn weergegeven van de diverse coronamaatregelen met betrekking tot de Nederlandse topsport. In paragraaf 6.2 wordt de financiële schade voor de verschillende sectoren binnen de topsport in kaart gebracht, inclusief de eventuele gevolgen voor de topsporters zelf. De mogelijke gevolgen van de coronamaatregelen op de internationale concurrentiepositie worden beschreven in paragraaf 6.3.

1.1 Tijdslijn coronamaatregelen topsport

Nadat medio maart de topsport in Nederland werd stilgelegd, vond eind april een gefaseerde herstart plaats (tabel 6.1). Een gedeelte van de topsporters (profvoetballers en sporters met een topsportstatus van NOC*NSF) mocht vanaf dat moment op aangewezen topsportlocaties, onder strikte voorwaarden, de trainingen hervatten. Sportbonden hebben hiervoor in afstemming met de trainingsaccommodaties herstartprotocollen moeten opstellen. Deze zijn gescreend door NOC*NSF en getoetst op strikte hygiëne- en gezondheidsvoorwaarden door het RIVM en het Erasmus MC. De topsporters die een contactsport - zoals judo, boksen, taekwondo - uitoefenen konden de trainingen pas later hervatten (1 juli). Sindsdien werden ook sportwedstrijden weer toegestaan en verviel de anderhalve meter richtlijn tijdens trainingen en wedstrijden. Vanaf 14 oktober zijn de landelijke maatregelen weer aangescherpt, maar kunnen alle voltijds topsport- (S) en opleidingsprogramma's (S-1) worden voortgezet op aangewezen topsportlocaties.² Dit houdt in dat een geselecteerde groep van maximaal 1.000 topsporters terecht kan op 77 locaties.³ Overige topsporters (18+ jaar) moeten voldoen aan de algemene richtlijnen waarbij in een groep van maximaal vier personen getraind mag worden op anderhalve meter afstand.

Sinds 14 oktober zijn de landelijke topcompetities niet meer toegestaan, met de Eredivisie (mannen en vrouwen) en de Keuken Kampioen Divisie als uitzondering. NOC*NSF pleitte voor een uitbreiding van deze uitzonderingspositie, waarbij de topcompetities van andere teamsporten ook doorgang zouden krijgen.⁴ Dit verzoek werd een dag later afgewezen door minister van Ark.⁵

¹ Dopheide, M., Suijlekom, A. van & Balk, L. (2020). [De Nederlandse topsport](#). In: H. van der Poel en I. Pulles (red.), *Monitor Sport en corona. De gevolgen van coronamaatregelen voor de sportsector* (pp 69–84). Utrecht: Mulier Instituut.

² <https://nocnsf.nl/topsportaccommodaties>.

³ <https://www.volkskrant.nl/sport/duizend-topsporters-kunnen-door-sporten-op-77-coronaproof-locaties~bd911d37/>.

⁴ <https://nos.nl/collectie/13840/artikel/2352458-noc-nsf-richt-zich-tot-minister-laat-alle-topcompetities-doorgaan>.

⁵ <https://nos.nl/artikel/2352555-minister-van-ark-gooit-de-deur-dicht-geen-uitzondering-voor-andere-sporten.html>.

Sinds 14 september is er voor het reisdoel topsport een uitzondering gemaakt op de geldende maatregelen rondom thuisquarantaine bij terugkomst uit een oranje of rood reisgebied.⁶ Vanuit de topsport wordt zoveel mogelijk vastgehouden aan de geldende maatregelen, maar indien noodzakelijk mag de thuisquarantaine onder strikte voorwaarden worden onderbroken.

Tabel 6.1 Coronamaatregelen voor de Nederlandse topsport (maart-oktober 2020)

15 maart	Sluiten van alle trainingsaccommodaties voor topsporters. Programma's en huisvesting van topsporters stopgezet.
29 april	Topsporters met een status (A, HP of Selectie) en profvoetballers mogen hun trainingsactiviteiten weer starten op aangewezen topsportlocaties. In de tweede fase werden hier de topsportprogramma's van Talent Team NL aan toegevoegd.
11 mei	Topsporters (zonder status) mogen ook op andere locaties de trainingen in de buitenlucht hervatten indien de anderhalve meter wordt gewaarborgd.
1 juli	Contactsporten zijn weer toegestaan. Wedstrijden, toernooien en evenementen zijn zowel binnen als buiten weer mogelijk met inachtneming van de RIVM-richtlijnen. De anderhalve meter richtlijn vervalt gedurende trainingen en wedstrijden.
14 september	Voor het reisdoel topsport mag de thuisquarantaine worden onderbroken indien noodzakelijk.
28 september	Er mag geen publiek meer aanwezig zijn bij sportwedstrijden.
14 oktober	Op aangewezen topsportlocaties mogen topsporters de trainingen continueren. Voor de overige topsporters (18+ jaar) geldt dat zij mogen trainen in een groep van maximaal vier personen op anderhalve meter afstand. Landelijke topcompetities zijn stilgelegd (uitzondering: Eredivisie voetbal mannen/vrouwen en de Keuken Kampioen Divisie).

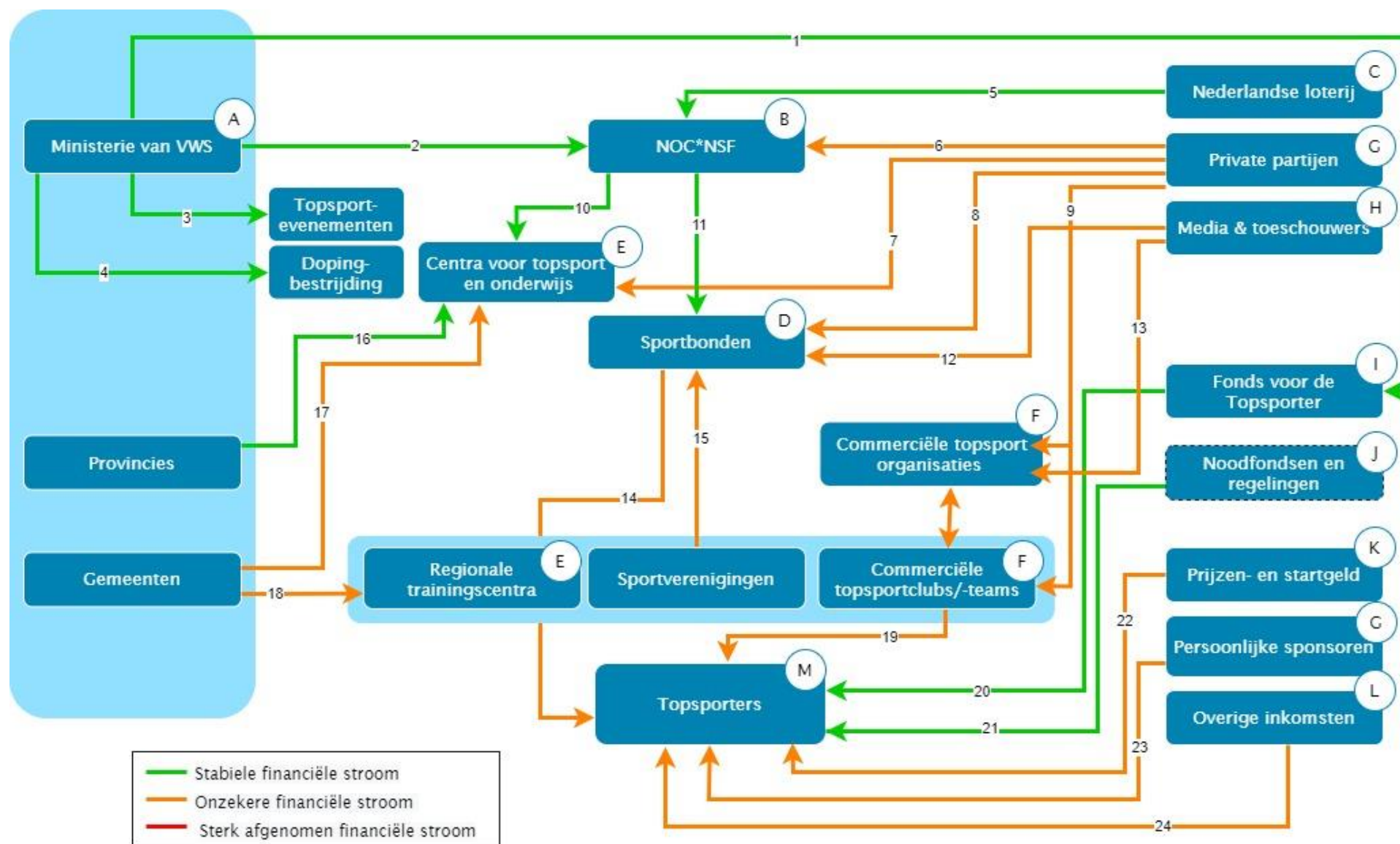
1.2 Financiële gevolgen voor de Nederlandse topsport

De topsport in Nederland bestaat uit een netwerk van verschillende organisaties (zie voor een uitgebreide beschrijving de eerste monitor Sport en corona). Dit zorgt ervoor dat diverse organisaties van belang zijn om de Nederlandse topsport draaiende te houden (o.a. de overheid, NOC*NSF, bonden, private partijen). De mate waarin zij gevolgen ondervinden van de coronamaatregelen verschilt sterk per organisatie. Hierdoor is de impact op de financiële situatie van een topsporter afhankelijk van de bron(nen) van inkomsten. In figuur 6.1 zijn de inkomstenbronnen uit de topsport weergegeven met de bijbehorende financiële stromen (update t.o.v. de eerste monitor Sport en corona). Een inschatting van de (potentiële) effecten van de coronamaatregelen op deze financiële stromen voor het jaar 2020 zijn weergegeven door middel van kleur (rood, oranje en groen). De letters in het figuur (A-M) corresponderen met de toelichting

⁶ <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/coronavirus-covid-19/reizen-en-op-vakantie-gaan/in-thuisquarantaine-bij-aankomst-in-nederland/wanneer-niet-in-thuisquarantaine>.

op de betreffende organisaties/inkomstenbronnen. De bijbehorende genummerde financiële stromen zijn toegelicht in tabel B4.1 in bijlage 4.

Figuur 6.1 Financiële stromen in de Nederlandse topsport en verwachte gevolgen van de coronamaatregelen, inschatting oktober 2020 voor heel 2020

Bron: deels gebaseerd op het [Brancherapport Sport KPMG \(2019\)](#). Bewerking: Mulier Instituut, zie tabel 4.1 in bijlage 4.

A. Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport

Door het uitstel van de Olympische en Paralympische Spelen is de huidige olympische cyclus met een jaar verlengd. Hierdoor blijft de financiering vanuit het Ministerie van Volksgezondheid Welzijn en Sport (VWS) voor de Nederlandse topsport komend jaar stabiel.⁷ In 2021 stelt het ministerie van VWS een bedrag van 41 miljoen euro beschikbaar voor de topsport- en talentenprogramma's uitgevoerd door NOC*NSF en de sportbonden (39,9 miljoen in 2020). In 2022 wordt bekeken of aanpassingen nodig zijn in de financiering van het landelijke topsportbeleid. Eventuele aanpassingen in financiering worden gemaakt vanuit de gezamenlijke aanpak die is afgesproken in het zesde deelakkoord van het Nationaal Sportakkoord⁸ met de bestuurlijke partners.

De bijdrage aan het Fonds voor de Topsporter (dat de maandelijkse financiële ondersteuning, ofwel het stipendium, en de kostenvergoeding voor topsporters met een status van NOC*NSF verzorgt) blijft stabiel in 2021 en bedraagt 13,8 miljoen euro.

Daarnaast wordt de topsportevenementenstrategie, die is aangescherpt om aan te sluiten bij de missie van het zesde deelakkoord, in 2021 voortgezet. Voor het organiseren van aansprekende internationale topsportevenementen in Nederland stelt het ministerie van VWS een bedrag van 10,6 miljoen euro beschikbaar (was 7,6 miljoen in 2020). Daarnaast wordt voor 2021 een bijdrage van 2,7 miljoen euro beschikbaar gesteld aan de Dopingautoriteit om het gebruik van doping tegen te gaan (2,5 miljoen in 2020).

B. NOC*NSF

Inkomsten

De subsidies vanuit het ministerie van VWS (zie punt A) en de bijdrage van de Nederlandse Loterij (zie punt C) zijn een substantieel onderdeel van de begroting van NOC*NSF. De inkomsten vanuit deze partijen lijken aankomend jaar stabiel te blijven. Wel ondervindt de Nederlandse Loterij gevolgen van de coronacrisis, waardoor er nog geen betrouwbare prognose over de hoogte van de afdracht kan worden gegeven voor komend jaar.⁹ De overige inkomsten bestaan onder andere uit sponsorgelden, contributies van sportbonden en de exploitatie van NOC*NSF faciliteiten. Het totaalbudget voor de topsport bedraagt €57,1 miljoen euro in 2021.

Kosten

Vanuit het totaalbudget voor de topsport worden de volgende onderdelen gefinancierd: de topsportprogramma's van de bonden, de topsportinfrastructuur (o.a. CTO's), Athlete Services, Collectieve High Performance Services, teamuitzendingen en de uitvoering van overkoepelende topsportbeleidsthema's.

In 2020 financiert NOC*NSF met 30,6 miljoen euro in het totaal 60 topsportprogramma's. Komend jaar financiert NOC*NSF met 31,5 miljoen euro 68 topsportprogramma's van 35 verschillende sportbonden.¹⁰ De topsportinvesteringen kunnen komend jaar op peil worden gehouden, mede door de financiering vanuit het ministerie van VWS. Wel wordt aanspraak gemaakt op reserves, doordat twee olympische cycli door elkaar heen lopen.

⁷ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2021). [*XVI Volksgezondheid, Welzijn en Sport Rijksbegroting 2021*](#). Den Haag: Ministerie van VWS.

⁸ Ministerie van Volksgezondheid, Welzijn en Sport (2019). [*Préambule deelakkoord 6 'Topsport die inspireert' onderdeel van het Nationaal Sportakkoord*](#). Den Haag: Ministerie van VWS.

⁹ NOC*NSF (2020). [*Notitie Bestedingsplan 2021*](#). Arnhem: Nederlands Olympisch Comité*Nederlandse Sport Federatie.

¹⁰ <https://nocnsf.nl/topsportfinanciering>.

Het uitstellen van de Olympische- en Paralympische Spelen brengt wel extra onvoorziene kosten met zich mee. Een grote uitgavepost is de verlenging van de arbeidscontracten die zijn verleend voor de Spelen van 2020 (o.a. chef de missions, chef-artsen, persvoorlichters). Deze contracten zijn allemaal met een jaar verlengd. Daarnaast zijn er kosten die komend jaar nogmaals gemaakt dienen te worden ter voorbereiding op de Spelen. Extra voorbereidingsbijeenkomsten moeten worden georganiseerd voor de sporters en hun begeleiders. Deze vinden nu, met inachtneming van de coronamatregelen, in kleinere groepen en in grotere zalen plaats. Ook zijn er uitgaven voor de facilitering tijdens de Spelen, waaronder extra kosten voor transport en opslag van materiaal.

Ondanks dat de organisatie in Tokio momenteel vertrouwen heeft in de doorgang van de Spelen, is er nog weinig duidelijkheid over de ontwikkeling en implementatie van een vaccin tegen covid-19. Dit gaat gepaard met veel onzekerheid, over zowel de situatie voorafgaand als tijdens de Olympische Spelen. Naast de bovengenoemde uitgaveposten is de verwachting dat de extra kosten tijdens de Spelen (aanschaf beschermingsmiddelen, accommodatie, eerder aanvliegers i.v.m. quarantaine vooraf etc.) hoog op kunnen lopen. NOC*NSF schat dat de totale schade, als gevolg van het uitstellen van Olympische Spelen, kan oplopen tot 1,5 à 2 miljoen euro.

C. Nederlandse Loterij

In de eerste monitor Sport en corona werd vermeld dat de Nederlandse Loterij (NLO) de samenwerking met NOC*NSF heeft verlengd tot eind 2021. Door middel van een jaarlijkse afdracht draagt de NLO bij aan de georganiseerde sport in Nederland. In het bestedingsplan van NOC*NSF wordt uitgegaan van een NLO afdracht van 45,8 miljoen euro in 2021.⁹ Dit zou een groei van 2,7 procent betekenen ten opzichte van het bestedingsplan in 2020. Ook het budget voor de topsport volgt deze groei met 14,6 miljoen euro in 2021 (14,2 miljoen euro in 2020). Wel moet worden opgemerkt dat de NLO gevolgen ondervindt van de coronacrisis.¹¹ Als aanbieder van een breed scala aan kansspelen, loopt de NLO onder andere inkomsten mis door het ontbreken van sportevenementen en een teruglopende verkoop in het retailkanaal. Wel blijft volgens Arjan Blok, CFO van de NLO, de continuïteit van de organisatie gewaarborgd. Door hun marketingstrategie enigszins aan te passen zijn alternatieve markten gezocht om klanten alsnog van aanbod te kunnen voorzien (zoals online darts). Wat de precieze gevolgen zullen zijn voor de hoogte van de afdracht in 2021 en verder is nog moeilijk in te schatten. Een eventueel tekort zal worden aangevuld vanuit de Bestemmingsreserve Loterijen van NOC*NSF, welke begin 2020 een saldo van €22,6 miljoen bedroeg.⁹

D. Sportbonden

Inkomsten

De sportbonden ontvangen in 2020 vanuit NOC*NSF een totaalbedrag van 30,6 miljoen euro voor de financiering van de topsportprogramma's. De financiële toekenningen vanuit NOC*NSF aan de topsportprogramma's van de bonden hebben een meerjarige intentie (vierjaarlijkse cyclus). Door het uitstel van de Olympische Spelen heeft NOC*NSF bij het bepalen van de toekenningen voor 2021 rekening gehouden met de overlap van de Olympische cyclus van Tokio 2021 en de cyclus tot Parijs 2024. Alle programma's met sporters die al gekwalificeerd zijn of zich nog kunnen kwalificeren voor Tokio blijven op hetzelfde niveau gefinancierd. Daarnaast wordt gestart met het financieren van nieuwe programma's voor Parijs 2024. De totale toekenning aan de topsportbonden voor komend jaar is 31,5 miljoen euro. De sportbonden die een toekenning van NOC*NSF ontvangen zijn verplicht om minimaal 30 procent van de totale inkomsten zelf te genereren (= eigen bijdrage). De eigen bijdrage van sportbonden bestaat onder andere uit inkomsten vanuit contributiegelden, sponsoring, tv-rechten, inkomsten vanuit gemeente en/of provincie en vanuit sporters zelf.

¹¹ https://executivefinance.nl/2020/09/arjan-blok-cfo-nederlandse-loterij-finance-staat-ook-midden-op-het-veld/?vakmedianet-approve-cookies=1&_ga=2.181154596.261712829.1603114816-881006762.1603114816.

De totale inkomsten uit eigen bijdrage van de sportbonden van de zomerprogramma's bedraagt dit jaar 20,9 miljoen euro. Deze sportbonden hebben in maart 2020 (voor de coronacrisis) een voorlopige begroting voor de eigen bijdrage voor 2021 moeten indienen. In oktober 2020 zijn de aangepaste, definitieve begrotingen ingediend waarbij de bonden de gevolgen van de coronacrisis hebben meegenomen. Wanneer de definitieve begroting van alle topsportprogramma's samen wordt vergeleken met de voorlopige begroting uit maart 2020, is een duidelijke daling te zien in verwachte inkomsten uit sponsoring (totale daling van 1,2 miljoen euro). De verwachte daling is met name toe te schrijven aan een daling van inkomsten uit de TeamNL propositie en cash sponsor inkomsten. Inkomsten uit sponsoring in natura (o.a. in vorm van materialen) laten een lichte stijging zien. Ook inkomsten uit tv-rechten laten een daling van de verwachte inkomsten zien (totale daling van 110.000 euro). Inkomsten uit contributies, gemeenten en provincies blijven stabiel of laten een stijging zien ten opzichte van de voorlopige begrotingen uit maart 2020. De totale vermindering van inkomsten uit eigen bijdrage door de coronacrisis komt uit op 1,2 miljoen euro. Mede door de onzekerheid over de doorgang van competities, zal de komende jaren moeten blijken of de bonden de eigen bijdrage kunnen blijven realiseren.

Kosten

NOC*NSF heeft door middel van gesprekken met technisch directeurs van de zomersport programma's (N=65) inzicht verkregen in de consequenties van de coronacrisis op de lopende begroting 2020. Hieruit kwam medio 2020 naar voren dat de bonden een gezamenlijke onderbesteding van 5,9 miljoen euro verwachten in 2020 (11,6% van de totale kosten). Dit komt hoofdzakelijk doordat kosten voor onder andere trainingsstages, wedstrijden en/of evenementen een stuk lager uitvallen. De mate van onderbesteding is sterk afhankelijk van de type sport. Hoewel bijna alle programma's een onderbesteding laten zien, heeft een aantal programma's (n=7) een overbesteding voor 2020. Het merendeel van de bonden zal voor 2020 een reallocatieverzoek gaan indienen, waarbij (een deel van) de onderbesteding wordt doorgeschoven naar volgend jaar.

Ondanks de geprognosticeerde onderbesteding, maken sommige sportbonden vanaf de tweede helft van 2020 extra kosten als gevolg van de coronamaatregelen. Een potentiële stijgende kostenpost is die van de reis-en verblijfskosten. Verblijfskosten kunnen gaan oplopen doordat topsporters over meerdere (hotel)kamers verdeeld dienen te worden. Ook is het aannemelijk dat de prijzen van vliegtickets gaan stijgen. Naast deze potentieel stijgende reis-en verblijfskosten maken bonden momenteel ook extra kosten voor de aanschaf van coronatests en beschermingsmiddelen. Deze kosten waren niet begroot in 2020, wat mogelijk leidt tot een minder grote onderbesteding dan werd verwacht.

E. Centrale en regionale trainingscentra

CTO's

Inkomsten

De vijf Centra voor Topsport en Onderwijs (CTO) ontvangen naast inkomsten vanuit NOC*NSF ook financiële middelen vanuit gemeenten, provincies, sponsorgelden en/of een bijdrage vanuit de eigen organisatie (CTO Papendal en Amsterdam). De inkomsten van de CTO's zijn de afgelopen jaren gestegen. In 2020 financiert NOC*NSF de CTO's met een bedrag van 6,5 miljoen euro. Komend jaar zal dit bedrag licht stijgen naar een totaal van 7,2 miljoen euro. Evenals de bonden zijn ook de CTO's verantwoordelijk voor 30 procent eigen financiering op hun totale begroting. Deze eigen bijdrage wordt volgend jaar verhoogd naar 50 procent, wat niet gerelateerd is aan de coronacrisis. Voor komend jaar zijn de subsidies vanuit de overheid stabiel, maar zijn de inkomsten vanuit commerciële partijen (o.a. Business Clubs) minder zeker. Hierdoor zal het voor sommige CTO's vermoedelijk lastig worden om aan de eigen bijdrage van 50 procent te voldoen.

Om de mogelijke financiële gevolgen van de coronacrisis op de topsportinfrastructuur in kaart te brengen, heeft NOC*NSF een ronde langs de CTO's gemaakt (juni, 2020). Op basis hiervan wordt de totale inkomstenderving van de CTO's op 2,3 miljoen euro geschat in 2020. Hierbij is de situatie van het CTO Papendal het meest zorgwekkend met een geschatte inkomstenderving van 1,6 miljoen euro. Een groot gedeelte van de inkomsten van het CTO Papendal wordt gegenereerd vanuit het Hotel & Congressentrum. Door de huidige coronamaatregelen kunnen evenementen en congressen niet plaatsvinden, wat grote gevolgen heeft voor de financiële situatie van Papendal.

Een ander voorbeeld van een topsportaccommodatie die onder extra druk komt te staan als gevolg van de coronamaatregelen is Thialf (CTO Noord). De schaatsbaan in Heerenveen bevond zich voor de coronacrisis al in financieel zwaar weer. Doordat nagenoeg alle (sport)evenementen worden geannuleerd door de coronamaatregelen, verslechtert de financiële situatie van Thialf. Hierdoor komt de exploitatie nog meer onder druk te staan. Een faillissement van Thialf zal grote gevolgen hebben voor een grote groep topsporters - langebaanschaatsers en shorttrackers - die gebruik maken van Thialf als vaste trainingsaccommodatie. In april 2020 was een overbruggingskrediet van 3 miljoen euro (vanuit de provincie en gemeente) noodzakelijk voor het voortbestaan van Thialf. Om de topsportprogramma's niet in gevaar te laten komen richting de Winterspelen van 2022, verhoogde ook NOC*NSF de bijdrage aan CTO Noord voor ijshuur in Thialf naar €650.000 in 2021 en 2022 (voorheen €400.000).

Kosten

Waar de meeste bonden dit jaar een onderbesteding laten zien, is dit bij de CTO's niet het geval door veelal vaste kosten. Door het noodgedwongen moeten sluiten van de sportaccommodaties en de huisvesting (maart-april) zijn extra kosten gemaakt. Sporters konden niet meer verblijven in de woonaccommodaties, waardoor gedeeltelijke huurderving plaatsvond. Om de trainingen thuis te kunnen continueren werden sommige sporters voorzien van (kracht)materialen vanuit de accommodaties.

Desondanks ontstaan er ook innovatieve ideeën vanuit de CTO's om nieuwe partnerschappen te binden. Zo is het CTO Zuid proactief bezig met het zoeken van partnerschappen met het bedrijfsleven, waarbij sport wordt ingezet als maatschappelijk middel. Ook lopen er campagnes zoals 'Uniek Sporten' en 'Presteren onder druk'. Deze laatste campagne is in het leven geroepen tijdens de coronacrisis, waarbij experts van CTO Zuid zijn ingezet bij zorginstellingen en ziekenhuizen.

RTC's

Naast de centrale trainingscentra bestaat er ook een regionale topsportinfrastructuur, waar 93 erkende instroomprogramma's (regionale trainingscentra, RTC's) onderdeel van uit maken. Deze instroomprogramma's staan onder de regie van de sportbonden en ontvangen momenteel naast een financiële bijdrage vanuit NOC*NSF (€5.300 per programma) ook middelen vanuit gemeenten en provincies. De totale inkomstenstroom van de RTC's bedroeg 3,3 miljoen euro in 2019. Vanaf 2021 zal NOC*NSF de cofinanciering van de instroomprogramma's beëindigen, omdat het budget te versnipperd is ingezet om een kwaliteitsverbetering te realiseren. Deze beëindiging is niet gerelateerd aan de coronacrisis. De inkomsten vanuit de provincies lijken voorlopig stabiel, maar over gemeentelijke inkomsten bestaat momenteel nog onduidelijkheid. Het aantal gemeenten dat momenteel mee financiert aan de instroomprogramma's (<20) ligt een stuk lager dan het aantal gemeenten waar programma's draaien (>45). Indien het budget vanuit de gemeenten wordt gekort, kan dit mogelijk gevolgen hebben voor de regionale talentontwikkeling.

F. Commerciële topsport

Sporten zoals het betaald voetbal, (weg)wielrennen en het langebaanschaatsen vallen grotendeels onder de noemer commerciële topsport. Bij deze sporten worden inkomsten (voornamelijk) gegenereerd uit sponsoring door private partijen, mediarechten en/of entreegelden van toeschouwers. Er bestaan grote verschillen in financiële stromen binnen en tussen de commerciële topsporten. Ondanks deze verschillen ondervindt een groot aantal van deze commerciële ploegen financiële gevolgen van de coronacrisis.

Aangezien de financiële gevolgen voor organisaties in het betaald voetbal (Eredivisie en Keuken Kampioen Divisie) sterk samenhangen met de organisatie van sportwedstrijden, staat dit beschreven in hoofdstuk 7 Sportevenementen.

De coronacrisis en het onvoorspelbare verloop ervan, gaat gepaard met een bepaalde mate van zogenoemde *sponsoronzekerheid*. Logischerwijs hangt de mate van onzekerheid samen met de mate waarin een bepaalde sponsor gevolgen ondervindt van de coronacrisis. Hierdoor kunnen grote contrasten ontstaan tussen de commerciële sportploegen. Zo heeft de wiel- en schaatsploeg Jumbo Visma (totaal budget rond de 30 miljoen euro) met Jumbo supermarkten een sponsor die niet hard wordt geraakt door de coronacrisis (dochteronderneming La Place kent wel moeilijke tijden). Daartegenover zijn er commerciële ploegen waarbij de hoofdsponsor de samenwerking moest beëindigen als gevolg van de coronacrisis. Zo heeft hoofdsponsor EasyJet het contract met de schaatsploeg van coach Jillert Anema niet kunnen verlengen, vanwege het negatieve effect van het coronavirus op de luchtvaartsector.¹² Ook maakte het Vlasman cycling team (baan- en wegwielrennen) bekend dat de ploeg uit het peloton verdwijnt.¹³ Enerzijds doordat Vlasman BV (totaalsloopbedrijf) het als bedrijf financieel lastig heeft, anderzijds doordat de publiciteit momenteel ontbreekt bij het gebrek aan wielervedstrijden op de baan. Ook voor commerciële ploegen waarvan de hoofdsponsor nog aan boord is bestaan er onzekerheden. Doordat (sub)sponsors in de nabije toekomst kunnen afhaken, kan dit bij ploegen leiden tot een bepaalde mate van terughoudendheid. Zo geeft team IKO (commercieel schaatsteam) aan dat de situatie momenteel stabiel is, maar dat de wens om op te schalen momenteel geen optie is door een strakke begroting.¹⁴

Om de kans op verbrekingen van sponsorcontracten te verkleinen en mogelijk nieuwe sponsors te binden, is het noodzakelijk dat er wordt deelgenomen aan (internationale) wedstrijden. Deelname aan wedstrijden en evenementen zorgt logischerwijs voor zichtbaarheid van de sponsors. Sportploegen en sponsors hebben gedeelde belangen, wat in deze tijden kan leiden tot nieuwe initiatieven. Een aantal Nederlandse commerciële schaatsploegen en de KNSB hebben samen gekeken naar alternatieven in de vorm van het organiseren van wedstrijden. Zo werd half oktober bekend gemaakt dat de KNSB, eventpartner House of Sports en Thialf erin zijn geslaagd om, met een bijdrage van sponsors en schaatsters zelf, in 2020 nog vier grote schaatstoernooien te organiseren.¹⁵

G. Private partijen

Zoals reeds beschreven, is de invloed van de coronacrisis op de sponsorgelden afhankelijk van de mate waarin een sponsor zelf gevolgen van de coronacrisis ondervindt. Ook het uitstellen van de Olympische Spelen kan van invloed zijn op huidige en eventueel toekomstige sponsorcontracten. Zo is de nieuwe propositie van TeamNL een jaar uitgesteld en bestaat er onzekerheid over toekomstige sponsorcontracten richting Parijs 2024.

Bij zowel persoonlijke sponsoring als sponsoring op team- of clubniveau is de zichtbaarheid van de sponsor van belang. Zodra deze zichtbaarheid verdwijnt door het wegvallen van wedstrijden en evenementen, kunnen sponsorinkomsten teruglopen als niet aan de eisen van het sponsorcontract kan worden voldaan (bv. deelname aan een minimaal aantal wedstrijden per jaar). Zo liep sprintster Dafne Schippers, ondanks een blessure, veel wedstrijden in korte tijd om het risico te vermijden gekort te

¹² <https://nos.nl/collectie/13840/artikel/2338241-easyjet-stopt-als-schaatssponsor-schouten-en-bergsma-leveren-in>.

¹³ <https://www.wielerflits.nl/nieuws/vlasman-cyclingteam-stopt-door-corona/>.

¹⁴ Persoonlijke communicatie, 29 september 2020.

¹⁵ Sponsorreport (2020). [*Vier grote schaatstoernooien in Thialf voor eind 2020*](#).

worden door haar sponsor Nike.¹⁶ Uit recente publicaties uit de sponsorindustrie wordt verwacht dat de coronacrisis zal zorgen voor een verandering in de sportsponsorindustrie.

Sportsponsoring en covid-19

Zowel commerciële sportploegen, topsportorganisaties als individuele sporters zijn gebaat bij partnerschappen met sponsors. Desondanks zijn er de laatste jaren steeds meer grote merken die zich terugtrekken als sponsor uit de sport.¹⁷ Volgens communicatiedeskundige Jan Driessen versnelt dit proces door de coronacrisis.¹⁸ Driessen geeft aan dat er een verschuiving plaatsvindt naar ‘purpose-driven’ sponsoring, waarbij een voelbare meerwaarde van belang is bij de keuze voor een bepaalde sportorganisatie of sporter. Nu verschillende bedrijven beperkingen opgelegd krijgen door de coronacrisis, gaan deze beslissingen sneller:

‘Voor bedrijven die flinke overheidssteun ontvangen/ontvingen zal de maatschappelijke lat voor hun sponsorbestedingen extreem hoog worden.’ (Jan Driessen).

De druk zal volgens Driessen toenemen om als verantwoord bedrijf uitsluitend zinnige dingen te doen, door bijvoorbeeld bij partnerschappen te focussen op gezondheid, vitaliteit en sociale cohesie. Wat dat betreft lijkt het voor de Nederlandse topsport van belang om in de toekomst (extra) in te zetten op de maatschappelijke waarde van (top)sport. Daarnaast is het voor partijen in een sponsordeal aantrekkelijk om een meer samenwerkend contractueel model aan te gaan waarbij partijen de last van het coronavirus delen. Creativiteit, flexibiliteit en samenwerking zijn waarschijnlijk sleutelwoorden bij het onderhandelen over sponsorovereenkomsten in tijden van corona.¹⁹

H. Media & toeschouwers

De financiële gevolgen van het wegvallen van inkomsten door media en toeschouwers staan beschreven in hoofdstuk 7 Sportevenementen.

I. Fonds voor de topsporter – stipendiumregeling

Voor komend jaar stelt het ministerie van VWS een bedrag van 13,8 miljoen euro beschikbaar aan het Fonds voor de Topsporter om sporters te kunnen voorzien van een stipendium en/of kostenvergoeding (voor verdere toelichting op de stipendiumregeling zie de eerste monitor Sport en corona). Deze toekenning vanuit het ministerie van VWS blijft stabiel ten opzichte van 2020. Het ontvangen van een stipendium is voorbehouden aan topsporters met een A- of HP-status. Door het ontbreken van officiële wedstrijden (tot 1 juli) zijn alle topsport statussen van NOC*NSF in eerste instantie collectief verlengd tot eind september 2020. Vervolgens is per topsportprogramma naar de situatie gekeken en zijn per topsportprogramma afspraken gemaakt over de duur van deze verlenging. Voor sommige programma's betekent dit dat de verlenging doorloopt tot een specifiek meetmoment (bv. een kwalificatietoernooi) of tot aan de Olympische Spelen, indien al gekwalificeerd. Het totaal aantal statussen is dit jaar gestegen naar 825 in oktober (804 in januari 2020), doordat meer statussen zijn verlengd/toegekend dan beëindigd. Het aandeel topsporters met een A- of HP-status is

¹⁶ <https://www.volkskrant.nl/sport/contract-jaagt-schippers-met-rugblessure-de-baan-op~bba011bc/>.

¹⁷ <https://fd.nl/ondernemen/1355294/pwc-breekt-met-oranje-de-gouden-eeuw-van-sportsponsoring-is-voorbij>.

¹⁸ <https://www.sportnext.nl/sponsoring/dwingt-corona-bedrijven-tot-betekenisvollere-sponsoring/>

¹⁹ <https://www.pinsentmasons.com/out-law/analysis/sports-sponsorship-agreements-in-the-coronavirus-age>

toegenomen van 66 procent in januari naar 72 procent in oktober. Dit betekent dat meer topsporters aanspraak kunnen maken op de stipendiumregeling. Normaal gesproken maakt ongeveer drie kwart van de topsporters met een A-status gebruik van het stipendium. Momenteel is er nog geen duidelijke toename zichtbaar in het percentage dat gebruik maakt van het stipendium, maar door het wegvallen van andere inkomensbronnen (bv. uit start- en prijzengeld, sponsoring) is de verwachting dat meer topsporters gebruik gaan maken van het stipendium.

J. Noodfondsen/regelingen

TOZO-3

Topsporters die als zelfstandig ondernemer staan ingeschreven bij de Kamer van Koophandel, kunnen aanspraak maken op de Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandig ondernemers (Tozo-3, t/m 1 april 2021). Sinds 1 mei 2020 kunnen topsporters met terugwerkende kracht hun misgelopen verdiensten uit het buitenland (start-, prijzen- en sponsorgelden) opgeven als inkomstenderving. In tegenstelling tot de eerdere steunpakketten kan de Tozo-3 over een kortere periode met terugwerkende kracht worden aangevraagd. Topsporters die een stipendium ontvangen zullen niet of nauwelijks in aanmerking komen voor de regeling. Onduidelijk is hoeveel topsporters tot nu toe gebruik hebben gemaakt van de Tozo-regeling.

NOW-regeling

De NOW-regeling is bedoeld voor werkgevers die als gevolg van het coronavirus een substantieel omzetverlies hebben (minimaal 20%). Momenteel is de NOW 3.0 regeling van kracht. Onder de noemer 'beroepssportlieden' is zowel 1 miljoen euro uitbetaald aan NOW 1.0 subsidies (1mrt-31 juli) en 1 miljoen euro aan NOW 2.0 subsidies (tot 1 okt) (Bijlage 2, tabel B2.3 respectievelijk B2.4). Deze klasse omvat het beroepsmatig uitoefenen van de sport door personen.

Tijdelijke Corona Regeling

De Tijdelijke Corona Regeling (TCR) is in het leven geroepen door NOC*NSF, de NOC*NSF Atletencommissie, vakbond NL Sporter en het Fonds voor de Topsporter.²⁰ Dit met als doel om topsporters financieel bij te staan indien hun inkomsten uit de sport zijn teruggevallen tot onder het wettelijk minimumloon. Om in aanmerking te komen voor de TCR moet de sportbond namens de topsporter een aanvraag indienen bij NOC*NSF. Indien aan specifieke voorwaarden wordt voldaan²⁰, zal het inkomen van de sporter tijdelijk worden aangevuld tot het wettelijk minimumloon. Topsporters konden van 1 maart t/m 31 augustus 2020 aanspraak maken op de TCR. In het totaal zijn er 54 aanvragen ingediend door sporters uit zestien verschillende topsportprogramma's. Van deze aanvragen zijn er uiteindelijk 35 goedgekeurd. Ruim de helft van de toekenningen is gedaan aan topsporters met een selectiestatus (54%). De overige topsporters hadden of een (inter)nationale talentstatus (n=5) of geen status van NOC*NSF (n=11). De mogelijkheid voor een vervolg van de TCR wordt onderzocht, maar is momenteel nog onzeker.

Tijdelijke bijdrageregeling tegemoetkoming CTO verblijfshuurskosten

Talentvolle sporters (t/m 21 jaar) die een CTO woonruimte huren en waarbij de ouders financiële problemen ondervinden als gevolg van de coronacrisis, konden via NOC*NSF aanspraak maken op een eenmalige financiële tegemoetkoming (richtbedrag max. €1.000 per sporter).²¹ In totaal zijn er voor deze

²⁰ https://nocnsf.nl/media/3369/tijdelijke_corona_regeling.pdf

²¹ <https://nocnsf.nl/nieuws/2020/04/eenmalige-tegemoetkoming-cto-verblijfshuurskosten-bij-financiële-problemen-corona>

regeling zeventien aanvragen ingediend, waarvan er elf zijn goedgekeurd. Deze toekenningen zijn gedaan aan sporters uit zeven verschillende bonden.

Naast bovenstaande regelingen hebben sommige topsporters ook gebruik kunnen maken van regelingen vanuit de internationale federatie of lokale regelingen. Zo konden Gelderse topsporters, die niet in aanmerking kwamen voor een andere regeling, aanspraak maken op het Corona noodfonds van Topsport Gelderland (€250 tot €1.000).²²

K. Prijzen- en startgelden

Afgelopen zomer werden de (inter)nationale competities weer gedeeltelijk gestart. De uitstraling van veel wedstrijden is dit jaar veranderd door de coronacrisis, wat in sommige gevallen zorgt voor een negatieve invloed op het start- en/of prijzengeld. In veel gevallen is dit een gevolg van de inkomstenderving uit uitzendrechten en sponsoring. Een voorbeeld is de US Open (tennis), waar het prijzengeld dit jaar met drie miljoen euro werd verlaagd ten opzichte van vorig jaar.²³ Daarnaast geeft atleetenmanager Ellen van Langen, lid van de Diamond League Board, aan dat in het Diamond League circuit (atletiek) momenteel minder snel enorme bedragen worden uitgekeerd.²⁴ Ook de UEFA heeft recent aangekondigd het prijzengeld voor de Champions League en Europa League de komende vijf seizoenen te verlagen vanwege financiële gevolgen door de coronacrisis.²⁵ Naast dat de prijzengelden zelf zijn verlaagd, waren er minder wedstrijden dan gepland waardoor door sporters minder mogelijkheden hadden om start- en/of prijzengeld te verdienen.

L. Overige flexibele inkomsten

Geen update ten opzichte van de eerste monitor Sport en corona.

M. Topsporters en topcoaches

De impact van de coronacrisis op de financiële situatie van de topsporter is sterk afhankelijk van de bron(nen) van inkomsten. Onbekend is nog welk percentage topsporters daadwerkelijk in de financiële problemen zit of komt als gevolg van de coronacrisis. Topsporters met een A- of HP-status (n=594, oktober 2020) kunnen terugvallen op het stipendium. Topsporters onder contract bij een club/vereniging lijken vooralsnog gedekt, maar dit is in de nabije toekomst sterk afhankelijk van de mate waarin een club/vereniging financieel wordt geraakt. Zo luidde Lycurgus (eredivisie team volleybal) al de noodklok als gevolg van de sterke terugloop in inkomsten uit kaartverkoop.²⁶ Topsporters die voor hun inkomsten sterk afhankelijk zijn van start- en prijzengelden, worden door het gebrek aan wedstrijden en eventueel lagere premies hard geraakt. Daarnaast hebben sommige topsporters te maken met (persoonlijke) sponsors die in een instabiele situatie verkeren. Sponsorinkomsten kunnen teruglopen als een sporter niet aan de eisen van het sponsorcontract kan voldoen (bv. een minimaal aantal wedstrijden per jaar). Voor topsporters

²² [https://topsportgelderland.nl/topsport-gelderland-lanceert-coronafonds-voor-gelderse-topsporters/](https://topsport gelderland.nl/topsport-gelderland-lanceert-coronafonds-voor-gelderse-topsporters/)

²³ <https://sporza.be/nl/2020/08/06/coronacrisis-heeft-ook-impact-op-prijzengeld-van-us-open~1596691906954/>

²⁴ <https://www.volkskrant.nl/sport/dafne-schippers-kampt-met-fysiek-en-financieel-ongemak~b915237f/>

²⁵ <https://www.ad.nl/europees-voetbal/uefa-verlaagt-prijzengeld-champions-league-en-europa-league-drastisch-door-corona~abd42daaa/>

²⁶ https://www.dvhn.nl/sport/Voorzitter-Arie-Wink-van-volleybalteam-Lycurgus-luidt-de-noodklok-vanwege-mislopen-recettes-door-corona-en-vraagt-hulp-van-gemeente-Groningen-26084792.html?harvest_referrer=https%3A%2F%2Fwww.google.com%2F

waarbij de inkomsten zijn teruggebracht tot onder het minimumloon is een financieel vangnet, zoals de Tozo-regeling of TCR, van groot belang.

Duale carrière

Ongeveer de helft van de topsporters met een status van NOC*NSF bedrijft zijn of haar sport fulltime.²⁷ De overige sporters combineren hun topsport met een studie en/of ander (deeltijd) werk.

NOC*NSF inventariseerde de knelpunten voor topsport en onderwijs als gevolg van de coronamaatregelen. Daaruit blijkt onder andere dat een goede jaarplanning voor de duale carrière ingewikkeld kan zijn, doordat (nog) veel onduidelijkheid heerst over de wedstrijdplanning. Topsporters met de Olympische Spelen van Tokio als doel, hebben veelal de studie in 2019/2020 uitgesteld of getemporiseerd. Dit moet in veel gevallen komend studiejaar 2020/2021 nogmaals gebeuren. Ook zijn er topsporters die het studiejaar na de Spelen hadden ingericht voor co-schappen, stage of een afstudeertraject. Deze waren vaak al gepland en zijn nu door het uitstel van de Spelen in de knel gekomen. Daarnaast is de volgende Olympische/Paralympische cyclus slechts drie jaar. Hierdoor is de voorbereiding op Parijs 2024 verkort, waardoor minder ruimte is voor een duale carrière. Wel is het volgen van onderwijs op afstand (digitaal onderwijs) sterk toegenomen door de coronamaatregelen, wat de duale carrière mogelijk ten goede komt. De huidige situatie zorgt ervoor dat sommige topsporters meer ruimte voelen om na te denken en te onderzoeken wat ze na de topsportcarrière zouden willen gaan doen. Dit is ook terug te zien in de toename van het aantal aanvragen bij TeamNL@work (ondersteuning van NOC*NSF bij de transitiefase naar een maatschappelijk carrière). Bij TeamNL@work kwamen dit jaar 102 aanvragen binnen (t/m augustus 2020), met een piek in de maanden april en mei. Deze aanvragen waren hoofdzakelijk gericht op het gebied van persoonlijke ontwikkeling en loopbaancoaching. Daarnaast zijn er topsporters die aankloppen omdat ze de huidige situatie als mentaal zwaar ervaren.

Topcoaches

Om meer zicht te krijgen in de mogelijke gevolgen van de aangepaste trainings- en wedstrijd mogelijkheden tijdens de intelligente lockdown (maart-april) en de eventuele financiële gevolgen voor topcoaches, is via het platform van *Topsport Topics* (onderdeel van Kenniscentrum Sport & Bewegen) een vragenlijst uitgezet onder Nederlandse topcoaches. In deze vragenlijst zijn de coaches bevraagd over de verwachte fysieke en mentale gevolgen voor de topsporters, de financiële situatie van coaches en hun vertrouwen in het behalen van goede prestaties tijdens komend seizoen. De vragenlijst is door 63 coaches (55 mannen, 8 vrouwen) ingevuld. Hierbij moet vermeld worden dat onduidelijk is in hoeverre deze steekproef representatief is voor topsportcoaches in Nederland.

Een ruime meerderheid van de coaches uit de responsgroep heeft bij een bond een aanstelling als bondscoach (48%) of talentcoach (27%). Andere voorkomende functies zijn assistent-coach bij een bond (8%), *Strength & Conditioning* coach (13%) of coach bij een commerciële ploeg (6%) of vereniging/club (10%). Een deel van de coaches (12%) gaf aan meer dan een functie te hebben. De meerderheid van de coaches heeft een voltijdsaanstelling (65%) en is betrokken bij een olympische discipline (75%).

Fysieke gesteldheid

Uit de vragenlijst komt naar voren dat de coaches verdeeld zijn over de mogelijke effecten van de aangepaste trainings- en wedstrijd mogelijkheden op de fysieke gesteldheid van de topsporters (zie figuur 6.3). Zo geeft ruim één derde (37%) van de coaches aan dat de aangepaste situatie een negatief effect heeft (gehad) op de fysieke gesteldheid van de topsporters, terwijl bijna een even grote groep coaches (32%) van mening is dat de aangepaste situatie een positief effect heeft (gehad). Een kwart van de coaches zegt geen effect waar te nemen. Deze verdeeldheid is te verklaren door de grote verschillen

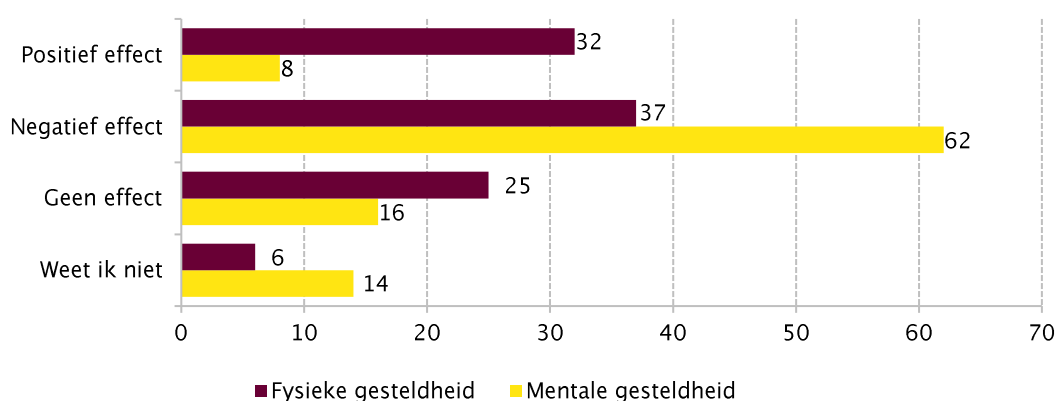
²⁷ <https://topsportklimaatmeting.sites.uu.nl/werk/>

tussen de sporters onderling, waarbij onder andere de fase van de carrière (beginnend of ervaren topsporter) een rol kan spelen. Eén van de coaches licht de verschillen tussen sporters toe:

‘Het verschilde per atleet. Sommige sporters kwamen door de rust een stuk beter uit de lockdown, waar anderen niet voldoende hadden aan enkel een fysieke prikkel zonder wedstrijdperspectief. Dit verschil was vooral merkbaar tussen teamsporters en individuele sporters.’

De meerderheid van de coaches (72%) geeft aan dat de waargenomen effecten op de fysieke gesteldheid (zowel positief als negatief) op dit moment nog steeds merkbaar zijn. Een aantal coaches legt een link tussen de mentale en fysieke gesteldheid, waarbij met name een gebrek aan motivatie en focus een negatieve invloed heeft op de fysieke gesteldheid.

Figuur 6.3 Effect van de aangepaste trainings- en wedstrijd mogelijkheden (tijdens de volledige lockdown) op de fysieke en mentale gesteldheid van sporters (volgens coaches; in

procenten, n=63)

Bron: vragenlijst onder coaches in de Nederlandse topsport, uitgezet via Topsport Topics, oktober 2020.

Mentale gesteldheid

De meerderheid van de coaches (62%, zie figuur 6.3) is van mening dat de aangepaste trainings- en wedstrijd mogelijkheden een negatief effect hebben (gehad) op de mentale gesteldheid (zoals zelfvertrouwen, motivatie, focus, angst) van de sporters. De coaches die een negatief effect ervaren, spreken met name over een verminderde motivatie. Een belangrijke reden voor deze verminderde motivatie lijkt het gebrek aan wedstrijden te zijn, waarbij piekmomenten worden gemist:

‘De dagelijkse trainingssetting is mentaal erg intens geworden. Een natuurlijk verloop van een seizoen met wedstrijden is heel anders dan nu. Veel trainen voor ‘niets’ zorgt voor onrust.’

Daarnaast geeft 16 procent van de coaches aan geen effect op de mentale gesteldheid van de sporters te hebben waargenomen. Een aantal coaches (8%) is van mening juist een positief effect te hebben ervaren. De meerderheid van de coaches (68%) geeft aan dat de waargenomen effecten op de mentale gesteldheid nog steeds merkbaar zijn.

Financiële situatie

Een ruime meerderheid van de coaches (73%) geeft aan geen inkomensverlies te hebben geleden als gevolg van de coronacrisis. Desondanks geeft een derde van de coaches aan wel zorgen te hebben over zijn of haar financiële situatie voor het komende jaar. Dit heeft met name te maken met de onduidelijkheid over de contracten:

‘Contracten lopen in december af, toezeggingen zijn er wel maar concreet nog niets. Dit zorgt voor onduidelijkheid en wat zorg, vooral richting gezinssituatie.’

Vertrouwen in aankomend wedstrijdseizoen

Ruim de helft van de coaches (57%) geeft aan dat het vertrouwen in het behalen van goede sportprestaties voor het aankomende wedstrijdseizoen niet is veranderd als gevolg van de coronacrisis. Een kleine groep (6%) van de coaches heeft minder vertrouwen gekregen in het behalen van goede sportprestaties en 16 procent heeft zelfs meer vertrouwen gekregen. Een aantal coaches geeft aan dat de focus op het einddoel hetzelfde blijft:

‘Uiteindelijk (door coachbril bekeken) ga je weer verder en door met je groep atleten en kijk je vooruit. Net zoals na ieder seizoen is er per individu voldoende te benoemen om mee aan de slag te gaan en/of verder te verbeteren.’

1.3 Internationale concurrentiepositie

Om landen met elkaar te kunnen vergelijken wat betreft maatregelen tegen het coronavirus, kan gebruik worden gemaakt van de *Oxford COVID-19 Response Tracker*.²⁸ Deze tracker kent aan elk land een index toe, middels een score op een schaal van 0 tot 100 (100 = strengste maatregelen). Zoals beschreven in de eerste monitor Sport en corona, was eind juni de striktheidsindex in omringende landen veelal lager dan in Nederland. Contactsporten werden in andere landen sneller toegestaan en ook voetbalcompetities startten eerder in andere landen, waaronder de Bundesliga (16 mei), La Liga (11 juni) en de Premier League (21 juni). In Nederland herstartte de Eredivisie pas half september.

Begin augustus (momentopname: 1 augustus) was de Nederlandse index 40, terwijl omringende landen juist hoger scoorden: België (61), Duitsland (58), Spanje (64), het Verenigd Koninkrijk (70) en Italië (48). Frankrijk scoorde lager met een index van 38. Desondanks is gebleken dat deze mate van striktheid niet altijd verband houdt met de maatregelen op (top)sportbeleid. Zo kregen Nederlandse sporters bijvoorbeeld eind augustus pas vrijstelling voor de verplichte quarantaine na bezoek aan een oranje of rood gebied, terwijl dit in dertig andere Europese landen al gold.²⁹

Eind oktober (momentopname: 22 oktober) scoort Nederland weer relatief hoog in vergelijking met andere Europese landen, met een index van 62. De meeste omringende landen kregen op dat moment namelijk een score tussen de 45 en de 55 toegewezen. In de meerderheid van deze landen vinden de sportcompetities nog doorgang en zijn de nationale trainingscentra open, waarmee het sportbeleid op dit moment in Nederland strikter lijkt te zijn dan in omringende landen. De mate waarin sporters zich kunnen voorbereiden op internationale competitie verschilt hierdoor (meer dan anders) per land.

De beperkingen die Nederlandse topsporters ervaren als gevolg van de coronacrisis, worden ook ondervonden door hun internationale collega topsporters. In juni 2020 is er een internationaal onderzoek van het Internationaal Olympisch Comité (IOC) verschenen waarbij atleten, begeleidingsstaf en andere belanghebbenden uit 135 landen werden bevestigd. Uit de vragenlijst, die door bijna 2.000 topsporters werd ingevuld, bleek dat topsporters het vinden van manieren om effectief te trainen als grootste uitdaging zagen. Een andere veelgenoemde uitdaging was het gemotiveerd blijven in deze coronatijd.

²⁸ Hale, T., Webster, S., Petherick, A., Phillips, T. & Kira, B. (2020). [Oxford COVID-19 Government Response Tracker](#). Oxford: Blavatnik School of Government, University of Oxford.

²⁹ <https://www.trouw.nl/sport/verzoek-om-vrijstelling-van-quarantaine-voor-topsporters~bdbd1a5f/>

Daarnaast kwam naar voren dat bijna een derde van de topsporters zich zorgen maakt over de financiering van hun sportcarrière.³⁰

Het is lastig in te schatten in welke mate de verschillen in maatregelen gevolgen hebben voor de sportprestaties op de langere termijn. Naast de striktheid van de maatregelen is het aannemelijk dat ook de mate van ondersteuning (o.a. financieel, begeleiding) vanuit de overheid en nationale sportorganisaties (zoals NOC*NSF) een rol spelen in de uiteindelijke sportprestaties.

1.4 Conclusie

De financiële gevolgen van de coronacrisis voor de Nederlandse topsport zijn op dit moment relatief overzichtelijk, doordat belangrijke geldstromen stabiel zijn en aanspraak kan worden gemaakt op enkele noodregelingen. Topsporters die dusdanig veel inkomensverlies hebben (bijvoorbeeld door het missen van start- en prijzengeld en/of sponsoring) dat zij qua maandinkomen onder het minimumloon geraken, kunnen in bepaalde gevallen gebruik maken van steunregelingen zoals de Tozo en TCR. Zo'n financieel vangnet is voor sommige topsporters van groot belang om de carrière te kunnen voortzetten. Dit neemt niet weg dat een groep topsporters, als gevolg van de coronacrisis, al dan niet noodgedwongen andere loopbaankeuzes maakt.

Ondanks de continuïteit van belangrijke geldstromen, zorgt een versterkte sponsoronzekerheid in combinatie met onduidelijkheid over de wedstrijdkalender, in bepaalde gevallen voor financiële zorgen. Een aantal commerciële ploegen/clubs ondervindt hier in meer of mindere mate de gevolgen van. Daarnaast worden ook topsportaccommodaties zoals Papendal (o.a. door grote afname van inkomsten uit Hotel & Congres) en Thialf (o.a. door het gebrek aan evenementen) hard geraakt.

De grootste zorgen zitten op de langere termijn, als inkomsten uit sponsoring, contributiegelden en start- en prijzengelden (verder) teruglopen en sommige kosten juist oplopen. Hoewel de sportbonden dit jaar gemiddeld een onderbesteding verwachten te realiseren op de topsportprogramma's, laten de begrotingen voor 2021 een afname zien in de totale inkomsten uit de eigen bijdrage als gevolg van de coronacrisis. Dit komt mede doordat veel bonden minder sponsorinkomsten verwachten.

Het verdere verloop van de pandemie en de toekomstige maatregelen voor de topsport zullen bepalen hoe groot de gevolgen zijn voor de Nederlands topsport. Momenteel hebben de maatregelen slechts gedeeltelijk invloed op de trainingsmogelijkheden van topsporters, aangezien de topsportprogramma's op (aangewezen) trainingscentra kunnen worden voortgezet. Wel liggen de landelijke topcompetities voorlopig weer stil (met de Eredivisie mannen/vrouwen en de Keuken Kampioen Divisie als uitzondering). De doorgang van wedstrijden en competities zal van groot belang zijn: hoe langer de huidige (en eventueel verscherpte maatregelen) zullen duren, hoe groter de (blijvende) gevolgen zullen zijn voor de Nederlandse topsport en de internationale concurrentiepositie.

³⁰ International Olympic Committee (2020). [Athlete 365 Survey Findings](#).

De broodletter is de 10 punts Trebuchet MS. De tekst heeft een regelafstand van 14 punten. Geef geen extra enters na een kop. Het profiel zorgt automatisch voor de juiste regelafstand.

Bijlage 1. Tijdlijn verspreiding coronavirus

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

	Verspreiding covid-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
Juli	1	<u>Van intelligente lockdown naar ruimte met regels</u> . NL heft inreisverbod op voor selecte groep landen. Basisafspraken blijven gelden: geen handen schudden, handen wassen, hoesten en niezen in binnenkant elleboog, papieren zakdoekjes gebruiken.	Sportaccommodaties en sportkantines mogen weer open. Ook senioren hoeven net als de jeugd onderling geen afstand meer te houden tijdens het sporten, waardoor het organiseren van wedstrijden weer mogelijk is. In de praktijk houdt dit in dat alle binnen- en buitensporten weer actief worden beoefend, inclusief het spelen van competitie.
		Kabinet verlengt coronasteun banen en economie tot en met 2021. Veel clubs werken met Corona coördinatoren. Deze zijn aangesteld en herkenbaar aanwezig zijn op de club als aanspreekpunt voor handhavers die controles uitvoeren.	
	17		Platform Ondernemende Sport: volgens monitor Sport & corona van het Mulier Instituut omzetting veel groter dan verwacht
	28	VWS & GGD: testen graag! Maar alleen bij klachten.	
Augustus	1		NL Actief stelt <u>Protocol verantwoord sporten in de Fitnessbranche</u> op. Dit protocol speelt in op de regelmatige wijzigingen vanuit het kabinet over versoepeling (en aanscherping) van corona-maatregelen.
	6	Extra landelijke maatregelen; meeste besmettingen bij vrienden thuis. Maximaal 6 personen op bezoek. Zoveel mogelijk thuiswerken.	
	10		NOC*NSF: in reactie op het toenemende aantal besmettingen <u>Protocol verantwoord sporten</u> opgesteld

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020 (vervolg)

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

	Verspreiding COVID-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld	
Augustus	18	Geen versoepelingen. Juichverbod blijft gelden. Alle kinderen mogen naar school en opvang.		
	24		Handreiking Toeschouwers bij sportwedstrijden (geen vervanging van het Protocol verantwoord sporten)	
September	9	<u>Het Kabinet introduceert daarom nieuwe regionale maatregelen om het virus in te dammen.</u> Verbod op samenkomsten van meer dan 50 mensen en om 01:00 uur sluit de horeca.		
	15	Beleidsvrijheid/ruimte zorgt ervoor dat gemeentes zeer verschillend omgaan met hun sportbeleid. Dit leidt tot rechtsongelijkheid onder sportorganisaties en sporters. De sportraad adviseert daarom dat de gehele sportbranche beter op ‘de juiste’ plekken wordt vertegenwoordigd.	<i>Sportraad: werkprogramma 2021-2024.</i> Door de coronacrisis zijn minder mensen gaan sporten en is er een grote terugval in de organisatie van evenementen. Daarbij is de organisatie en financiering van commerciële topsportbeoefening een nog grotere uitdaging geworden.	
	23	Start voorrang testen zorg- en onderwijspersoneel		
	25	Kabinet moet werken aan vertrouwen en communicatie. Coronabeleid lijdt aan testcapaciteit en corona-moeheid onder de bevolking.	FNRS- en KNHS: Coronamaatregelen aangescherpt in de regio op basis van landelijke persconferentie	
	27	Meer dan 3.000 coronabesmetting-en per dag gemeld		
	28		Persconferentie: Zoveel mogelijk thuiswerken. Bij klachten: blijf thuis en vermijd sociaal contact. Maximaal vier gasten op bezoek. Kamermeerderheid voor mondkapjesplicht in de openbare ruimte	Persconferentie: sport mag door, maar zonder publiek, kantines gaan dicht. NOC*NSF adviseert alle sportbijeenkomsten (inclusief evenementen, trainingen, competitie en wedstrijden) mogen door, maar geen publiek.

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020 (vervolg)

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

	Verspreiding COVID-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
September	30 Coronadoden wereldwijd de 1 miljoen gepasseerd.		Gerard Dielessen (algemeen directeur NOC*NSF): het gaat niet goed met verenigingen. Een deel van de inkomsten van verenigingen valt nu weg. Zonder afdoende compensatie kan deze situatie niet lang duren. Koepel wil in gesprek met het Kabinet over compensatiemaatregelen.
	1	Dringend advies: dragen van mondkapjes in openbare ruimtes ook op scholen.	
	4 Meer dan 4.000 besmettingen per dag in Nederland.		
	9 Meer dan 5.000 besmettingen per dag	CoronaMelder App in heel Nederland te gebruiken	
	13 Meer dan 6.500 besmettingen per dag	GGD is niet meer in staat om ieder besmet persoon te bellen.	
Oktober	13	Kabinet en OMT besluiten om over te gaan tot gedeeltelijke lockdown. Alle horeca en restaurants moeten weer sluiten.	Alle amateurcompetities worden per direct stilgelegd. Jongeren tot en met 18 jaar mogen in teamverband blijven trainen. Volwassenen mogen individueel blijven sporten. Sportscholen blijven open. Tennissen (dubbelen) mag, zwembaden gaan werken met een reserveringssysteem en maximaal 30 personen.
	14 7.378 nieuwe besmettingen wederom nieuw dag record.	Start tweede lockdown; Routekaart coronamaatregelen. Publieksversie Bestuurdersversie	Topsportcompetitie mag doorspelen in Papendal. Vrouwenvoetbal stilgelegd. Minister Tamara van Ark draait beslissing vrouwenvoetbal terug. Competitie wordt zo snel mogelijk opgepakt.

Tabel B1.1 Tijdlijn verspreiding coronavirus, (steun)maatregelen en ontwikkelingen in de Nederlandse sportsector als gevolg van de coronacrisis, juli 2020 – nov. 2020 (vervolg)

Wereldwijd	Beperkende maatregelen	Breedtesport
Nederland	Steunmaatregelen	Topsport en evenementen
		Gehele sportsector

	Verspreiding Covid-19	Maatregelen Rijksoverheid	Sportwereld
Oktober	14		NOC*NSF publiceert nieuw Protocol verantwoord sporten ³¹ gebaseerd op het besluit van het kabinet tot een gedeeltelijke lockdown.
	17	RIVM denk dat tweede lockdown tot (en met) december nodig is.	
	22	Ernst Kuipers van het landelijk Coördinatiecentrum Patiënten spreiding spreekt van een tsunami aan ziekenhuis-opnames	
	27	Voor het eerst sinds de tweede golf worden corona patiënten naar Duitsland overgebracht. Nieuw dag record: 10.007 besmettingen.	
	28	Persmoment van het Kabinet: geen extra maatregelen. Gedeeltelijke lockdown in ieder geval tot en met december verlengd. 'Het is te vroeg om nu al conclusies te trekken en op de rem te stappen', aldus premier Rutte.	
November	3	Kabinet presenteert verlenging en vernieuwing van steunmaatregelen	
	17	Persconferentie: ondanks afname besmettingen toch een verzwaringspakket ingevoerd (sluiting van de publieke ruimtes) en verlenging van de huidige maatregelen tot en met medio december. De groepsgrootte buiten gaat van 4 naar 2 personen. Het advies is blijf zoveel mogelijk thuis.	Sporten in de sportschool mag, maar niet in groepsverband. Zwembaden worden gesloten.
	17	Persconferentie: verlening maatregelen zoals bepaald op 13 oktober.	Zwembaden mogen weer open, groepslessen zijn weer toegestaan.

³¹ <https://nocnsf.nl/media/3499/protocol-verantwoord-sporten-versie161020.pdf>

--	--	--	--

Bijlage 2. Steunmaatregelen voor de sportsector tijdens de coronacrisis

Tabel B2.1 Overzicht generieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid die relevant zijn voor de sportsector in 2020

Steunmaatregel		Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW)	NOW 1.0	maart, april en mei 2020	5 juni 2020	De Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging Werkgelegenheid (NOW) voorziet in een tegemoetkoming in de loonkosten voor bedrijven die als gevolg van de coronacrisis gedurende 3 maanden minimaal 20% omzetverlies verwachtten. Doel is zoveel mogelijk banen en inkomens te behouden. Bij de NOW regeling geldt: hoe hoger het omzetverlies, hoe hoger de tegemoetkoming. Bedrijven die ten minste 20% omzetverlies lijden over de periode van 3 maanden kunnen een tegemoetkoming van maximaal 90% van de loonsom krijgen naar rato van de omzetsdaling. Bij een omzetverlies van 100% is dat 90%, bij bijvoorbeeld 50% omzetverlies wordt dat 45% van de totale loonsom, et cetera.
				De NOW 1.0 kon over de periode maart, april en mei 2020 worden aangevraagd bij het UWV. Werkgevers konden de NOW 1.0 tot en met 5 juni 2020 aanvragen
	NOW 2.0	1 juni – 1 oktober 2020	31 augustus 2020	De NOW 2.0 was een voortzetting van NOW 1.0 en had betrekking tot de periode juni, juli en augustus 2020. Aanvragen konden tot en met 31 augustus 2020 gedaan worden. De voorwaarden van NOW 1.0 en NOW 2.0 waren grotendeels hetzelfde, op enkele wijzigingen na. Voor de referentieperiode van de loonsom werd in de NOW 1.0 gekeken naar de totale omzet uit 2019. In de NOW 2.0 werd de referentieperiode gewijzigd naar maart 2020. Een extra voorwaarde aan de NOW 2.0 is dat bedrijven die er nu gebruik van maken dit jaar geen winstuitkering doen aan aandeelhouders, geen bonussen uitkeren en geen eigen aandelen inkopen. Een andere grote aanpassing in de NOW 2.0 is dat de ontslagboete (onder voorwaarden) vervalt. In de NOW 1.0 was vastgesteld dat de subsidie met 150 procent verlaagd wordt als ontslag wegens bedrijfseconomische redenen nodig is, waar deze in de NOW 2.0 naar 100 procent gaat. Dit betekent dat bedrijven gekort worden op de NOW aanvraag voor 100 procent van de loonsom(men) van de werknemer(s) waarvoor ontslag is aangevraagd. In de eerdere NOW regeling zat hier nog een boete van 50 procent van de loonsom aan vast, wat nu dus komt te vervallen. Door de versoepeling van de ontslagvoorwaarden was het voor bedrijven die NOW 2.0 kregen mogelijk werknemers te ontslaan.
	NOW 3.0	Subsidieblok 1: 1 oktober t/m 31 december 2020 Subsidieblok 2: 1 januari t/m 31 maart 2021 Subsidieblok 3: 1 april t/m 30 juni 2021	n.b. n.b. n.b.	De NOW 3.0 is een voortzetting van de NOW 1.0 en NOW 2.0. De NOW 3.0 loopt door tot 30 juni 2021 en is ingedeeld in 3 subsidieblokken van 3 maanden. De belangrijkste wijzigingen omvatten generieke wijzigingen en wijzigingen per subsidieblok. Allereerst vervalt de korting voor het aanvragen van bedrijfseconomisch ontslag helemaal, de reguliere ontslagbescherming blijft daarbij wel in stand. Daartegenover staat dat werkgevers verplicht zijn werknemers die ze om bedrijfseconomische redenen ontslaan te helpen in hun zoektocht naar ander werk. Doen ze dat niet, dan worden ze 5% op hun NOW-uitkering gekort. Verder stijgt de minimale omzetsdaling om in aanmerking te komen voor de NOW. Van oktober tot en met december 2020 (subsidieblok 1) kunnen bedrijven met minimaal 20% omzetverlies aanspraak maken. Vanaf januari 2021 moet je minimaal 30% minder omzet draaien om NOW te mogen ontvangen. Daarnaast veranderen enkele voorwaarden per subsidieblok. Binnen de NOW 2.0 werd tot 90% van de loonsom vergoed. Met ingang van de NOW 3.0 vanaf oktober gaat dat omlaag naar 80%, vanaf januari 2021 naar 70% en vanaf april 2021 naar 60%. Daartegenover staat dat je de loonsom ook geleidelijk mag laten dalen (met per tijdvak 10%, 15% en 20%) zonder dat je subsidie moet inleveren.

Tabel B2.1 Overzicht generieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid die relevant zijn voor de sportsector in 2020

Steunmaatregel		Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS)		15 maart – 15 juni 2020	26 juni 2020	De Tegemoetkoming Ondernemers Getroffen Sectoren COVID-19 (TOGS) hielp ondernemers in sectoren die direct getroffen werden door de kabinetsmaatregelen. Via de TOGS kon een specifieke groep getroffen ondernemers ³² een eenmalige tegemoetkoming van € 4.000 netto krijgen waarmee ze hun vaste lasten konden betalen. De voorwaarden om voor deze regeling in aanmerking te komen waren dat het bedrijf voor 15 maart 2020 opgericht moet zijn, maximale 250 werkzame personen heeft en binnen de vastgestelde selectie sector codes (SBI-codes) valt. Daarnaast moesten de ondernemers verklaren in de periode van 16 maart tot en met 15 juni 2020 een omzetverlies te verwachten van ten minste €4.000 en over dezelfde periode vaste lasten van ten minste €4.000.
Tegemoetkoming Vaste Lasten MKB (TVL)	TVL 1	Juni, juli, augustus en september 2020	30 oktober 2020	De Tegemoetkoming Vaste Lasten MKB (TVL) helpt mkb-bedrijven en zzp'ers bij het betalen van een deel van hun vaste lasten. De tegemoetkoming van minimaal 1.000 euro en maximaal 50.000 euro is voor bedrijven die meer dan 30% van hun omzet hebben verloren in de periode juni, juli, augustus en september 2020 door de coronacrisis. Dezelfde getroffen sectoren uit de TOGS-regeling komen in aanmerking voor de Tegemoetkoming Vaste Lasten (TVL). Voorwaarde hierbij is onder andere dat het bedrijf maximaal 250 werknemers heeft, opgericht is voor 15 maart 2020 en minimaal €4.000 aan vaste lasten heeft. Het gaat om vaste lasten die steeds doorlopen, zoals huur, pacht, onderhoud, verzekeringen, vaste leasecontracten, afschrijving van apparatuur en abonnementen. Loonkosten en variabele kosten horen hier niet bij. Loonkosten worden gecompenseerd door de Tijdelijke Noodmaatregel Overbrugging voor Werkgelegenheid (NOW). De berekening van de subsidie is: Normale omzet x omzetverlies in% x aandeel vaste lasten in % x 50% = hoogte subsidie Maximaal 50% van de vaste lasten wordt hiermee vergoed. De subsidie per bedrijf is minimaal €1.000 en maximaal €50.000.
	TVL 2	Subsidieblok 1: 1 oktober t/m 31 december 2020 Subsidieblok 2: 1 januari t/m 31 maart 2021 Subsidieblok 3: 1 april t/m 30 juni 2021	n.b. n.b. n.b.	De TVL wordt met een paar aanpassingen verlengd tot en met juni 2021. Net zoals bij de NOW 3.0 in de verlenging van de TVL ingedeeld in 3 periodes van 3 maanden. De TVL is op 4 punten aangepast: – De TVL is in 3 periodes van 3 maanden aan te vragen. Voor iedere periode moet de ondernemer een nieuwe aanvraag doen. – Een bedrijf heeft in 3 maanden minimaal € 3.000 aan vaste lasten, volgens het percentage vaste lasten dat bij zijn SBI-code hoort. Eerder lag deze voorwaarde op een bedrag van € 4.000 in 4 maanden. – Het maximum subsidiebedrag wordt €90.000, in plaats van €50.000. – Het bedrijf heeft minimaal 30% omzetverlies door de coronacrisis. Na 1 januari 2021 wordt de TVL en de grens voor omzetverlies in stappen verhoogd.

³² Lijst van branches en sectoren die in aanmerking komen voor de TOGS regeling. <https://www.rvo.nl/subsidie-en-financieringswijzer/togs/vastgestelde-sbi-codes-0>.

Tabel B2.1 Overzicht generieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid die relevant zijn voor de sportsector in 2020

Steunmaatregel		Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Tijdelijke overbruggings-regeling zelfstandige ondernemers (Tozo)	Tozo 1	maart-mei 2020	31 mei 2020	De Tijdelijke overbruggingsregeling zelfstandige ondernemers (Tozo) biedt zelfstandige ondernemers 3 maanden inkomensondersteuning tot aan het sociaal minimum. Een belangrijke voorwaarde hierbij is dat het totale inkomen als gevolg van de coronacrisis onder het bijstandsniveau is gekomen. Daarnaast is het mogelijk om een lening voor bedrijfskapitaal aan te vragen.
	Tozo 2	Juni, juli, augustus en september 2020	30 september 2020	Tozo 1 gold van 1 maart tot en met 31 mei 2020 en was tot en met 31 mei 2020 aan te vragen bij de woongemeente. De Tozo 2 liep van 1 juni tot en met 30 september 2020. De voorwaarden van Tozo 1 en 2 waren grotendeel hetzelfde. Wel werd vanaf Tozo 2 ook een partnertoets gedaan voor het bepalen van de hoogte van de uitkering. Verder is in de Tozo 2 toegevoegd dat bij een aanvraag voor een lening bedrijfskapitaal een verklaring gegeven moet worden dat er geen surseance van betaling of faillissement is aangevraagd of verkregen.
	Tozo 3	1 oktober 2020- 31 maart 2021	n.b.	Vanaf 1 oktober is de Tozo verlengt tot en met 31 maart 2021. Deze Tozo 3 lijkt op zijn voorgangers. Het verschil is dat er meer budget gereserveerd wordt voor omscholing.
	Tozo 4	1 april t/m 30 juni 2021	n.b.	Vanaf 1 april 2021 zal Tozo 4 van kracht zijn. Hierbij zal naar verwachting een vermogenstoets worden toegepast. Meer informatie over Tozo 4 volgt echter begin 2021
Verschillende belasting-maatregelen		12 maart t/m 31 december	1 oktober 2020	De Belastingdienst heeft een flink aantal regelingen om de administratieve en financiële lasten voor ondernemers te verlichten. De tijdelijke maatregelen zijn onder meer gericht op uitstel van betaling van bijvoorbeeld inkomstenbelasting en vennootschapsbelasting. Het gaat hierbij om de belastingen tot 1 januari 2021. Het terugbetalen van de belastingschuld start vanaf 1 juli 2021 met een betalingsregeling van 36 maanden. Het aanvragen van bijzonder uitstel van belasting kon tot 1 oktober 2020.
Garantie- en kredietregelingen	Go-C			In de Garantie-Ondernemingsfinanciering (GO-C)- regeling is een aparte coronamodule opgenomen. Hiermee kunnen banken krediet verstrekken aan ondernemingen in verband met liquiditeitstekorten als gevolg van het coronavirus. Dit zijn leningen met een maximum looptijd van 6 jaar, tussen de €1,5 en €150 miljoen per onderneming, waarbij de staat voor 80% (grootbedrijf) en 90% (MKB) garant staat.
	BMKB			Via de regeling Borgstelling MKB-kredieten (BMKB) staat het de overheid borg voor kredieten aan ondernemers, zodat zij makkelijker geld kunnen lenen bij kredietverstrekkers zoals banken.
	COL			Met de regeling Corona-Overbruggingslening (COL) kunnen bedrijven zoals start-ups, scale-ups of innovatief MKB-ers, die overwegend met extern vermogen gefinancierd zijn, extra financiering ontvangen.
	KKC			De Klein Krediet Corona (KKC) regeling is gericht op de kleine ondernemers. De Nederlandse overheid gaat voor 95 procent garant staan voor €750 miljoen aan overbruggingskredieten voor kleine ondernemingen met een relatief kleine financieringsbehoefte (van €10.000 tot €50.000).
	Qredits			Qredits is een stichting die microkredieten verstrekt aan startende ondernemers en kleine bedrijven. Met deze maatregel kunnen ondernemers met krediet uitstel tot aflossing aanvragen en rentekorting krijgen en wordt er Overbruggingskrediet verstrekt.

Tabel B2.2 Overzicht sport specifieke steunmaatregelen vanuit de Rijksoverheid en andere instellingen in 2020

Steunmaatregel	Periode waarvoor de regeling geldt	Aan te vragen tot	Toelichting
Tegemoetkoming verhuurders sportaccommodaties COVID-19 (TVS)	1 maart tot 1 juni 2020	14 oktober 2020	In een kamerbrief van 1 mei 2020 is aangegeven dat gemeenten gecompenseerd worden voor de kwijschelding van huurkosten voor sportverenigingen die geconfronteerd worden met een omzetsdaling over de periode van 1 maart 2020 tot 1 juni 2020. Dit is vervolgens uitgewerkt in de regeling Tegemoetkoming verhuurders sportaccommodaties COVID-19 (TVS). Gemeenten, sportbedrijven of particuliere verhuurders konden tot 14 oktober 2020 een tegemoetkoming aanvragen voor de in de periode 1 maart 2020 tot 1 juni 2020 misgelopen huurinkomsten als gevolg van de kwijschelding van de huren voor sportverenigingen. Een gemeente, sportbedrijf of particuliere verhuurder komt slechts in aanmerking voor een tegemoetkoming indien de huur ten laste van de amateursportorganisatie daadwerkelijk is kwijtgescholden gedurende de periode van 1 maart 2020 tot 1 juni 2020. Daarnaast kan slechts eenmaal gebruikt gemaakt worden van deze regeling. Voor de regeling is €89,5 miljoen beschikbaar. Indien het totaal beschikbare bedrag overschreden wordt, vindt een verdeling naar rato plaats. Van alle aanvragen wordt dan eenzelfde percentage vergoed.
Tegemoetkoming amateursportorganisaties COVID-19 (TASO)	Periode 1: 1 maart tot en met 31 mei 2020 Periode 2: 1 juni tot en met 31 augustus	11 oktober 2020	De regeling Tegemoetkoming amateursportorganisaties COVID-19 (TASO) is bedoeld voor sportverenigingen die, ten opzichte van dezelfde periode in 2019, ten minste 20% van hun omzet zijn verloren als gevolg van de maatregelen tegen COVID-19. De regeling is met name bedoeld voor sportverenigingen die niet (voldoende) gebruik kunnen maken van de reeds getroffen generieke steunmaatregelen, zoals de NOW. Voor veel sportverenigingen bleek het namelijk niet mogelijk om te voldoen aan de voorwaarden uit de regelingen of bleek de financiële tegemoetkoming onvoldoende om de sportverenigingen te helpen. Het is mogelijk om voor 2 periodes een tegemoetkoming aan te vragen: – Periode 1: 1 maart t/m 31 mei 2020 – Periode 2: 1 juni t/m 31 augustus 2020 Voor de regeling komen 2 groepen in aanmerking: – Categorie A: Sportverenigingen met of zonder een sportaccommodatie in eigendom en doorlopende lasten van meer dan €500 en minder dan €4.000 in een van de periodes. – Categorie B: Sportverenigingen met een sportaccommodatie in eigendom en doorlopende lasten van ten minste €8.000 in een van de periodes, na aftrek van een ontvangen tegemoetkoming op grond van de TOGS of TVL. De vergoeding binnen de TASO is voor sportverenigingen in categorie A maximaal €7.000, verdeeld over 2 periodes (maximaal €3.500 per periode). Voor sportverenigingen in categorie B is de vergoeding maximaal €12.000, wederom verdeeld over 2 periodes (maximaal €6.000 per periode). In totaal is €44,5 miljoen beschikbaar. Indien dit bedrag overschreden wordt, vindt er een loting plaats.
Borgstelling Noodkrediet Stichting Waarborgfonds Sport		n.b.	Sportorganisaties die door de coronacrisis te maken krijgen met liquiditeitsproblemen kunnen bij de bank een tijdelijke lening aanvragen, een zogenaamd Noodkrediet. Voor een dergelijke lening vraagt de bank een borgstelling omdat zij zekerheid wil dat de lening wordt terugbetaald. Stichting Waarborgfonds Sport kan deze borgstelling verzorgen, indien deze wordt aangevraagd.

Tabel B2.3 Aantal aanvragen van de NOW 1.0 en uitbetaalde NOW 1.0 subsidies, uitgesplitst naar sector binnen de sport

	Totaal aantal bedrijven (absolute aantallen)	Aantal bedrijven met NOW 1.0 (absolute aantallen)	Percentage bedrijven met NOW 1.0 (percentage)	Uitbetaalde NOW 1.0 subsidies (miljoenen euro's)
Totaal Nederland	1.871.415	120.970	6	€ 7.894
Totaal Sport	36.240	4.280	12	€ 151
85511 Zeil- en surfscholen	280	30	11	€ 1
85519 Overig sportonderwijs	22.105	535	2	€ 8
93111 Zwembaden	240	140	58	€ 16
93112 Sporthallen en -zalen	460	220	48	€ 12
93113 Sportvelden	130	25	19	€ 1
93119 Overige sportaccommodaties	720	340	47	€ 17
93121 Veldvoetbal	1.605	850	53	€ 31
93122 Veldsport in teams (geen voetbal)	320	120	38	€ 2
93123 Atletiek	40	5	13	*
93124 Tennis	385	80	21	€ 1
93125 Paardensport en maneges	1.895	275	15	€ 3
93126 Wielersport	85	10	12	*
93127 Auto- en motorsport	260	5	2	*
93128 Wintersport	30	5	17	*
93129 Overige buitensport	335	50	15	€ 1
9313 Fitnesscentra	1.395	675	48	€ 27
93141 Individuele zaalsport	180	45	25	*
93142 Zaalsport in teamverband	60	5	8	*
93143 Kracht- en vechtsport	270	30	11	€ 1
93144 Bowlen, kegelen, biljarten e.d.	50	20	40	€ 1
93145 Denksport	40	*	*	*
93146 Sportscholen	1.515	435	29	€ 8
93149 Overige binnensport en omnisport	95	20	21	*
93151 Zwem- en onderwatersport	100	10	10	*
93152 Roei-, kano-, zeil- en surfsport	300	10	3	*
93191 Beroepssportlieden	375	10	3	€ 1
93192 Hengelsport	55	*	*	*
93193 Verzorgen van vistochten	80	10	13	*
93194 Supportersverenigingen (sport)	35	*	*	*
93195 Organisatie van sportevenementen	1.530	165	11	€ 7
93196 Sportkoepels en -adviesorganen	495	75	15	€ 10
93199 Overige sport (rest)	355	20	6	€ 1
93291 Jachthavens	420	45	11	€ 1

Bron: CBS/UWV, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Te kleine aantallen.

Tabel B2.4 Aantal aanvragen van de NOW 2.0 en uitbetaalde NOW 2.0 subsidies, uitgesplitst naar sector binnen de sport

	Totaal aantal bedrijven (absolute aantallen)	Aantal bedrijven met NOW 2.0 (absolute aantallen)	Percentage bedrijven met NOW 2.0 (percentage)	Uitbetaalde NOW 2.0 subsidies (miljoenen euro's)
Totaal Nederland	1.871.415	54.100	3	3.603
Totaal Sport	36.240	1.910	5	71
85511 Zeil- en surfscholen	280	15	5	*
85519 Overig sportonderwijs	22.105	160	1	2
93111 Zwembaden	240	110	46	8
93112 Sporthallen en -zalen	460	135	29	8
93113 Sportvelden	130	10	8	1
93119 Overige sportaccommodaties	720	190	26	9
93121 Veldvoetbal	1.605	320	20	16
93122 Veldsport in teams (geen voetbal)	320	35	11	*
93123 Atletiek	40	5	13	*
93124 Tennis	385	25	6	*
93125 Paardensport en maneges	1.895	80	4	1
93126 Wielersport	85	5	6	*
93127 Auto- en motorsport	260	5	2	*
93128 Wintersport	30	*	*	*
93129 Overige buitensport	335	15	4	*
9313 Fitnesscentra	1.395	360	26	11
93141 Individuele zaalsport	180	15	8	*
93142 Zaalsport in teamverband	60	*	*	*
93143 Kracht- en vechtsport	270	15	6	*
93144 Bowlen, kegelen, biljarten e.d.	50	20	40	*
93145 Denksport	40	*	*	*
93146 Sportscholen	1.515	200	13	3
93149 Overige binnensport en omnisport	95	10	11	*
93151 Zwem- en onderwatersport	100	5	5	*
93152 Roei-, kano-, zeil- en surfsport	300	5	2	*
93191 Beroepssportlieden	375	5	1	1
93192 Hengelsport	55	*	*	*
93193 Verzorgen van vistochten	80	5	6	*
93194 Supportersverenigingen (sport)	35	*	*	*
93195 Organisatie van sportevenementen	1.530	95	6	5
93196 Sportkoepels en -adviesorganen	495	45	9	4
93199 Overige sport (rest)	355	10	3	*
93291 Jachthavens	420	10	2	*

Bron: CBS/UWV, 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

* Te kleine aantallen.

Tabel B2.5 Aantal toegekende TOGS aanvragen en uitbetaalde TOGS subsidies, uitgesplitst binnen sportsector

Sector	SBI-code	Toegekende aanvragen	Uitbetaald
Overig sport- en recreatieonderwijs	85.51.9	3.813	€ 15.252.000
Veldvoetbal	93.12.1	1.853	€ 7.412.000
Fitnesscentra	93.13	1.431	€ 5.724.000
Sportscholen	93.14.6	1.119	€ 4.476.000
Paardensport en maneges	93.12.5	939	€ 3.756.000
Kantines en contractcatering	56.29	794	€ 3.176.000
Tennis	93.12.4	862	€ 3.448.000
Overige sportaccommodaties	93.11.9	694	€ 2.776.000
Veldsport in teams (geen voetbal)	93.12.2	737	€ 2.948.000
Organiseren van sportevenement	93.19.5	586	€ 2.344.000
Sport en recreatie	93	505	€ 2.020.000
Sporthallen en – zalen	93.11.2	421	€ 1.684.000
Overige buitensport	93.12.9	330	€ 1.320.000
Individuele zaalsport	93.14.1	286	€ 1.144.000
Kracht- en vechtsport	93.14.3	238	€ 952.000
Zwembaden	93.11.1	251	€ 1.004.000
Zwem- en onderwatersport	93.15.1	201	€ 804.000
Zaalsport in teamverband	93.14.2	200	€ 800.000
Roei-, kano-, zeil- en surfsport	93.15.2	158	€ 632.000
Jachthavens	93.23.1	153	€ 612.000
Overige binnensport en omnisport	93.14.9	127	€ 508.000
Zeil- en surfscholen	85.51.1	105	€ 420.000
Overige sportactiviteiten	93.19.8	104	€ 416.000
Atletiek	93.12.3	111	€ 444.000
Bowlen, kegelen, biljarten e.d	93.14.4	92	€ 368.000
Sportvelden	93.11.3	98	€ 392.000
Auto- en motorsport	93.12.7	83	€ 332.000
Wielersport	93.12.6	48	€ 192.000
Verzorgen van vistochten	93.19.3	40	€ 160.000
Wintersport	93.12.8	37	€ 148.000
Denksport	93.14.5	24	€ 96.000
Hengelsport	93.19.2	15	€ 60.000
Totaal		16.455	€ 65.820.000

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), 8 juni 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B2.6 Aantal toegekende TVL-1 aanvragen en uitbetaalde TVL-1 subsidies, uitgesplitst binnen sportsector

Sector	SBI-code	Toegekende aanvragen	Toegekend bedrag
Veldvoetbal	93.12.1	440	€ 2.800.000
Fitnesscentra	93.13	399	€ 3.800.000
Overige sport- en recreatieonderwijs	85.51.9	335	€ 1.300.000
Kantines en contractcatering	56.29	306	€ 2.300.000
Sportscholen	93.14.6	254	€ 1.900.000
Organiseren van sportevenementen	93.19.5	251	€ 4.800.000
Overige sportaccommodaties	93.11.9	245	€ 3.100.000
Sport en recreatie	93	167	€ 2.300.000
Sporthallen en -zalen	93.11.2	144	€ 1.600.000
Tennis	93.12.4	128	€ 401.000
Paardensport en maneges	93.12.5	123	€ 1.200.000
Veldsport in teams (geen voetbal)	93.12.2	74	€ 332.000
Zwembaden	93.11.1	56	€ 802.000
Totaal		2.922	€ 26.635.000

Bron: Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (RVO), 6 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Bijlage 3. Sportondernemers

Tabel B3.1 Kerncijfers per categorie sportondernemers (in absolute aantallen)

Categorie						Wekelijkse
	Aantal		Aantal	Aantal bedrijven	Aantal	sportbeoefenaars
	Aantal	vestigingen				
	bedrijven	van	bedrijven	aangesloten bij	incl. parttime	bevolking 12-79
		bedrijven	**	brancheorganisatie		(in % van
						bevolking 12-79
						jaar)***

Bron: CBS, 2020; Platform Ondernemende Sportaanbieders (POS), 2020; CBS/RIVM, Gezondheidsenquête/Leefstijlmonitor, 2018. Bewerking: Mulier Instituut.

* Deze categorie betreft commerciële zwembaden.

** We gaan ervan uit dat deze schatting betrekking heeft op het aantal vestigingen van bedrijven.

Op basis van de indeling naar typen bedrijven en de schattingen van brancheorganisaties is de verwachting is dat sommige categorieën bedrijven overlap met elkaar vertonen, waaronder in aantallen bedrijven en aantal medewerkers, bijvoorbeeld voor fitnesscentra, yogacentra, vechtsport en/of budosport.

*** Dit betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van de sport in het algemeen die hoort bij de branche, niet de sportbeoefenaars bij de betreffende centra/accommodaties.

Het cijfer voor klim- en bergsport betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van klimsport.

Het cijfer voor budosport is onbekend omdat budosport meerdere sporten omvat.

Het cijfer voor skatecentra betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van skaten en skeeleren.

Het cijfer voor watersport betreft de wekelijkse sportbeoefenaars van zeilen.

Bijlage 4. Bronnen financiële stromen binnen de topsport

Tabel B4.1 Bronnen financiële stromen binnen de topsport

Letter	Pijl	Omschrijving	Bron(nen)	
A	1	Bijdrage ministerie van VWS aan Fonds voor de Topsporter	Rijksbegroting 2021 VWS	
A	2	Bijdrage ministerie van VWS aan topsportprogramma's	Rijksbegroting 2021 VWS	
A	3	Bijdrage ministerie van VWS aan topsportevenementen	Rijksbegroting 2021 VWS	
A	4	Bijdrage ministerie van VWS aan dopingbestrijding	Rijksbegroting 2021 VWS	
C	5	Bijdrage Nederlandse Loterij aan topsport richting NOC*NSF	Notitie Bestedingsplan 2021	
G	6	Bijdrage private partijen aan NOC*NSF (topsport)		
G	7	Bijdrage private partijen aan CTO'S		
G	8	Bijdrage private partijen aan sportbonden (topsport)	NOC*NSF	
G	9	Bijdrage private partijen aan commerciële topsportorganisaties/-clubs/-teams		
B	10	Bijdrage NOC*NSF aan CTO's	NOC*NSF	
B	11	Bijdrage NOC*NSF aan sportbonden (topsport)	NOC*NSF	
H	12	Bijdrage media & toeschouwers aan sportbonden	NOC*NSF	
H	13	Bijdrage media & toeschouwers aan commerciële topsportorganisaties/-clubs/-teams		
D	14	Bijdrage van sportbonden aan topsporters	PM	
	15	Bijdrage van sportverenigingen aan sportbonden (topsport)	PM	
	16	Bijdrage vanuit provincies aan CTO's	PM	
	17	Bijdrage van gemeenten aan CTO's	PM	
	18	Bijdrage van gemeenten aan RTC's	PM	
F	19	Bijdrage van commerciële topsportclubs/-teams aan topsporters		
I	20	Bijdrage Fonds voor de Topsporters aan de topsporters	Rijksbegroting 2021 VWS	NOC*NSF
J	21	Bijdrage vanuit noodfondsen/regelingen voor de topsporters	Rijksoverheid	NOC*NSF
K	22	Bijdrage vanuit prijzen-en/of startgelden aan de topsporters		
G	23	Bijdrage vanuit persoonlijke sponsors aan topsporters		
L	24	Overige inkomsten aan topsporters		

Bijlage 5. Door ZonMW gefinancierd onderzoek sport en corona

Tabel B5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020

Titel	Samenvatting NL
Wijkgerichte follow-up van ontsluiting van sportvelden en scholen in Leiden, de COVID Radar in de praktijk	In de gemeente Leiden zijn drie proefgebieden benoemd waar sportvelden en scholen vanaf medio mei 2020 worden ontsloten (Roomburg, Noord, Zuid) en waar een zomerprogramma wordt georganiseerd. In die gebieden, die op basis van postcode kunnen worden herkend, worden (social distancing-) gedrag en klachten van bewoners dagelijks gevolgd doordat bewoners worden aangemoedigd dagelijks de vragen in de door het LUMC begin april gelanceerde app "CovidRadar" te beantwoorden. Door follow-up in de tijd kunnen de effecten van overheidsmaatregelen op gezondheidsklachten en COVID19 ziekteverschijnselen op wijk-/populatie-niveau worden gevolgd en kunnen op wijkniveau vroegtijdig aanwijzingen voor opflakking van de virusinfectie worden gesignaleerd.
Kwetsbare personen in beweging: aanpassing van het beweegaanbod aan het 'nieuwe normaal'	Doel van dit actie-ondersteunend onderzoek is het beweegaanbod van het Ouderenfonds (Oldstars) en de Bas van de Goor Foundation (Nationale Diabetes Challenge (NDC) met een lerend onderzoekstraject begeleiden bij het (continu) aanpassen van hun aanbod aan de eisen van het 'nieuwe normaal' én de behoeften van deelnemers en uitvoerende professionals.
Het COFIT-20 project: het stimuleren van lichamelijke activiteit middels online livestream groepslessen voor mensen met een ernstige psychische aandoening tijdens COVID-19	Het COFIT-20 project wil met behulp van een online livestream beweeginterventie, de achteruitgang in psychische en lichamelijk functioneren en sociale interacties stimuleren bij mensen met een ernstige psychische aandoening. Samen met de verschillende partners (de GGZ, de gemeente, de sportexperts en ervaringsdeskundigen) wil het UMC Utrecht een protocol ontwikkelen voor een online livestream beweeginterventie, die zal worden gegeven door beweegcoaches.
Invloed van grote (hardloop)evenementen op de besmettingsgraad van COVID-19	De Stichting Zevenheuvelenloop ontwikkelt samen met onder andere de lokale en regionale overheden, de veiligheidsregio's en de Nationale Spoorwegen (NS) een protocol om een hardloopevenement voor ca. 20.000 deelnemers op een veilige manier te laten plaatsvinden in november 2020. Het protocol is gebaseerd op de richtlijnen voor de '1.5-meter samenleving', en beslaat de gehele inrichting van de organisatie. Een dergelijk protocol voor de uitvoer van grote (hardloop) evenementen bestaat nog niet, waarbij het tevens onbekend is wat de directe invloed is van dit protocol op de besmettingsgraad van COVID-19 na de Zevenheuvelenloop. In dit onderzoek wordt getest of het protocol voor een 'corona-proof editie' van een groot hardloop-evenement voldoet en daarmee direct geïmplementeerd kan worden voor andere (hardloop)evenementen.
Cooling solutions for (Covid-19) healthcare workers	COVID-19 zorgpersoneel draagt beschermende kleding zoals een plastic schort, mondkapje, haarnetje en spatbril om besmetting met het coronavirus op de werkvloer te voorkomen. Hoewel effectief, beperkt deze beschermende kleding de afgifte van warmte aan de omgeving waardoor veel COVID-19 zorgmedewerkers hittestress ervaren. Het COOLVID project "Cooling solutions for (COVID-19) healthcare workers" is een spin-off van het Thermo Tokyo project en heeft als doel om kennis en kunde over het inzetten en toepassen van koelstrategieën uit de topsport naar de zorgsector te vertalen en implementeren. Specifiek richten wij ons op verplegend personeel. Toegepaste koelinterventies kunnen hittestress substantieel verminderen, waardoor de fysieke en cognitieve prestaties van zorgprofessionals verbeteren en de hersteltijd na een werkschift vermindert. Het onderzoek wordt uitgevoerd door het Radboudumc in samenwerking met TNO, Inuteq en NOC*NSF.
Metingen en CFD simulaties van aerosolverbreiding en aerosolreductie in fitnesszaal	Doel van het onderzoek is te kijken hoe sportscholen en overige binnensportruimtes op een verantwoorde manier open kunnen blijven voor sporters, ook wanneer er minder buiten gesport kan worden of bij een tweede of derde golf van dit virus of toekomstige pandemieën. Er is een film gemaakt van deze testdag. De studie wordt uitgevoerd door de faculteiten Built Environment en Industrial Design van TU/e en PlasmaMade en is mede mogelijk gemaakt door Sportinnovator en de gemeente Eindhoven. Isala Ziekenhuizen, Go2Sure, NL Actief, NOC*NSF en de multinationale organisaties Ansys en de Avicenna Alliance for Predictive Medicine zijn nauw betrokken bij het onderzoek.
Verdiepingsonderzoek aerosolen en binnensport	Het doel van deze opdracht is meer zicht te krijgen op de mogelijkheden om aerosolconcentraties tijdens sportbeoefening in een binnensportaccommodatie te reduceren en te reguleren met inzet van luchtreiniging en bijbehorend monitoringssysteem. Onderzoek hiernaar acht het Topteam Sport relevant in het kader van de actuele situatie rondom COVID-19.

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020 (vervolg)

Titel	Samenvatting NL
Online Life Goals sessies voor kwetsbare mensen	Door het coronavirus zijn Amsterdammers die het moeilijk hebben, de doelgroep van dit initiatief, nog kwetsbaarder. De meest kritieke groep zijn de jonge dak- en thuislozen. In allerijl bouwt gemeente Amsterdam samen met hulporganisaties sporthallen om tot noodopvang. Online Life Goals sessies: De online Life Goals sessies beogen om minimaal 200 dak- en thuislozen jongeren in Amsterdam te bereiken en via een online platform, in tijden van de coronacrisis, weer deel te laten nemen aan de maatschappij. Het initiatief bereikt deelnemers via samenwerkende instellingen, tijdelijke lokale opvang locaties (sporthallen) en brengt hen letterlijk en figuurlijk in beweging door online Life Goals sessies. Door 12 Maatschappelijke Sportcoaches op te leiden en in te zetten op dit project beogen wij minimaal 200 dak- en thuisloze jongeren te bereiken met online Life Goals sessies. Wij beogen middels deze digitale sessies eenzaamheid onder onze doelgroep te bestrijden en het contact met onze huidige deelnemers te behouden zodat wij ze in de toekomst weer op veld terugzien. Kracht van sport: Life Goals Amsterdam wil bijdragen aan een stad waarin niemand buitenspel staat en gebruikt de kracht van sport en ontmoeting om mensen weer mee te laten doen. Sport en ontmoeting maakt het mogelijk om grenzen te verleggen het gevoel van eigenwaarde te hervinden en een nieuw sociaal netwerk te creëren.
Introductie van de Special Olympics 'Scoop Je Pr! App' in VG zorginstellingen	In Nederland wonen veel mensen met een verstandelijke beperking die gedurende de dag ondersteuning nodig hebben bij alle aspecten van het dagelijks leven. Door de verregaande maatregelen ten gevolge van de COVID-19 uitbraak zijn deze mensen noodgedwongen thuis te blijven. Ze worden liefdevol door de dagelijkse groepsleiding ondersteund maar door de opgelegde restricties komen aspecten voor een betekenisvolle dag en dagelijks geluk zwaar onder druk te staan. Denk aan sporten, beweging, bewegingstherapie, een zinvolle invulling van de dag en betekenisvolle relaties. Scoop je PR! app. Om hier iets aan te doen heeft Special Olympics Nederland Mentech Innovations de Scoop je PR! app laten ontwikkelen. Deze app stimuleert mensen met een verstandelijke beperking om te bewegen, door middel van instructiefilmpjes om zo hun kracht, beweging en uithoudingsvermogen te trainen en daarmee een gezonde levensstijl te ontwikkelen. In de filmpjes met de oefeningen voor het verbeteren van kracht, balans en uithoudingsvermogen spelen 'athlete leaders' van Special Olympics de hoofdrol. Met het ontwikkelen zijn de WCAG-richtlijnen aangehouden, hebben sporters met een verstandelijke beperking meegedacht in het proces en is een voorleesfunctie aanwezig om zo ook sporters die moeite hebben met lezen te kunnen helpen.
Protective Full Face Snorkeling Mask	Als gevolg van de Corona crisis is er een continu gebrek aan beschermende middelen voor hulpverleners in de medische, paramedische, verzorgings-, voedsel-, beveiligings- en transportsector. Honderdduizenden hulpverleners en medewerkers in vitale sectoren staan bloot aan het risico van besmetting. Sterker nog honderden mensen in deze sectoren raken momenteel besmet. De continuïteit van de medische zorg onder meer in de IC's staat onder druk door het gebrek aan inzetbaar personeel. In samenwerking met het Albert Schweizer ziekenhuis in Dordrecht heeft Pacific Diving op 20 maart zogenaamde Full Face snorkel maskers zodanig aangepast dat er luchtfilters van beademingsautomaten op gemonteerd kunnen worden. Het doel van het project is stabiele, betrouwbare, produceerbare en goed gedocumenteerde concepten voor de levering van met luchtfilters uitgeruste standaard "off the shelf" full face snorkelmaskers te ontwikkelen en te implementeren en om een website waarin de kennis en ervaring over de ontwikkeling, het gebruik en de documentatie van dergelijke maskers is vastgelegd te ontwikkelen
Oefenkit thuisrevalidatie voor patiënten met een neurologische aandoening op leeftijd met een verminderde handfunctie	Volgens de hersenstichting krijgen jaarlijks 42.300 mensen in Nederland een Cerebraal Vasculair Accident (CVA), van wie er ongeveer 9.000 mensen overlijden. Een groot deel van deze mensen gaat naar huis en maar liefst 1 op de 5 heeft zorg nodig in het verpleeghuis vanwege (ernstige) beperkingen. Veel van de CVA-patiënten hebben een beperkte handfunctie en uit onderzoek blijkt dat het trainen/oefenen van de aangedane arm van groot belang is voor herstel en taken in het dagelijks leven. Ouderen vinden de inzet van en het werken met digitale hulpmiddelen niet altijd even makkelijk. Dit in combinatie met de huidige situatie, waarin contactmomenten met therapeuten tot een minimum zijn beperkt, heeft geleid tot de ontwikkeling van een oefenkit voor thuisrevalidatie. Deze kit bestaat uit een handboek met oefeningen voor een verzwakte handfunctie en objecten waarmee de oefeningen gedaan kunnen worden. De kit zal dusdanig worden ontworpen dat patiënten op leeftijd met een verzwakte handfunctie direct aan de slag kunnen. Dit betekent dat de patiënt de oefeningen zelfstandig kan uitvoeren zonder dat ondersteuning van een therapeut vereist is.

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel 5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020 (vervolg)

Titel	Samenvatting NL
Samen spelen met jong en oud – gezellig en gezond	Om de verspreiding van het coronavirus zoveel mogelijk te beperken, zijn er vanuit de overheid verschillende maatregelen genomen. Dit heeft consequenties op verschillende gebieden, zoals mentale en fysieke gezondheid. Bij kwetsbare ouderen ligt (een toename van) eenzaamheid op de loer, dat tot een lagere kwaliteit van leven kan leiden. Daarnaast kan het thuisblijven bij hen leiden tot verminderde dagelijkse beweging en minder gezond eten, dat ondervoeding, verhoogde kans op botbreuken en een verlaagde weerstand tot gevolg kan hebben. Voldoende bewegen en gezond eten. Een app-ontwikkelaar, kinderfysiotherapeut en voedingskundig onderzoeker hebben de handen ineen geslagen en een tool bedacht waarop kinderen en ouderen samen via digitale mogelijkheden sociaal contact met elkaar kunnen hebben en tegelijkertijd op een positieve en speelse manier gestimuleerd worden voldoende te bewegen en gezond te eten. Wij willen kinderen weer in contact brengen met ouderen (hun grootouders, tante, de buurvrouw, etc.) door middel van online spelletjes die zij samen kunnen spelen. Het doel van educatieve spelletjes is eenzaamheid tegen te gaan en op een speelse manier met gezonde voeding en beweging binnenshuis bezig te zijn.
Ongelijkheid in sport en bewegen onder COVID-19: De impact van sport voor een veerkrachtige samenleving	Onderzoeksvraag In welke mate neemt ongelijkheid in sport toe of af door COVID19, hoe spelen relevante actoren (gemeenten, bonden en lokale sportaanbieders) hierin een rol en wat betekent dit in termen van een inclusieve sport en de maatschappelijke waarde van sport en bewegen? Urgentie De sportsector is, na onderwijs, als eerste (deels) opgestart na de 'lockdown'. Sport wordt daarbij gezien als vehikel om problemen als gevolg van coronamaatregelen te verzachten of op te lossen en bij te dragen aan een veerkrachtige samenleving. Maar hoe wordt bereikt dat burgers actief zijn, en in het bijzonder maatschappelijk kwetsbare mensen met weinig financiële middelen, veel zorgtaken en geringe zelfredzaamheid? Hypothesen Door armoede, zorgtaken, sociaal isolement en/of gezondheidsvraagstukken, veroorzaakt of versterkt door de coronamaatregelen, kunnen (te) hoge drempels worden ervaren tot sport- en beweegdeelname waardoor ongelijkheid naar o.a. gender, opleiding, etniciteit en gezondheid toeneemt en juist mensen in kwetsbare maatschappelijke posities niet (meer kunnen) meedoen. Aanpak Het voorstel verbindt expertise van onderzoekers, instituten en organisaties. Met de inzet van postdocs wordt aansluiting gezocht bij bestaande expertise van ervaren onderzoekers. De consortiumpartners zijn partijen die impact hebben op organisaties en individuen binnen de sport- en beweegsector. Hiermee zijn we samen in staat om te komen tot handreikingen voor een samenleving waarin iedereen kan (blijven) meedoen aan sport en bewegen. Het project kent twee werkpakketten. Werkpakket 1 richt zich op het bestuderen van veranderingen in sport- en beweeggedrag van de bevolking en van specifieke doelgroepen om te bezien of sociale ongelijkheid in de sport toe- of afneemt. Werkpakket 2 gaat in op ervaringen en leefwereldperspectieven van de specifieke doelgroepen tijdens COVID19 en op de effectiviteit van beleidsinzet om iedereen te laten meedoen en de maatschappelijke waarde van sport te optimaliseren.
Is onze omgeving toekomstbestendig voor voldoende lichaamsbeweging in een 1,5m-samenleving?	Onderzoeksvraag: In dit project onderzoeken we wat de effecten zijn van de nieuwe '1,5-m samenleving' op ons beweegpatroon ... Urgentie: Onze huidige leefomgeving is niet gebouwd voor deze '1,5-m samenleving', waardoor het risico bestaat dat kwetsbare doelgroepen minder bewegen, met aanzienlijke gezondheidsrisico's tot gevolg. In een recente pilot studie onder 4.000 respondenten in april 2020 hebben we al een 20% lager activiteitenpatroon kunnen vaststellen, vergeleken met data verkregen in 2019. Het is de verwachting dat de impact van de '1,5-m samenleving' niet evenredig verdeeld zal zijn. Uit eerder onderzoek van ons consortium blijkt dat de leefomgeving van wijken met veel inwoners uit lagere socio-economische klasse minder goed is ingericht ter stimuleren van fysieke activiteit in de omgeving. Hypothese: We verwachten dat vooral personen uit lagere sociaal-economische klasse moeite hebben om hun activiteitenpatroon te normaliseren. Omdat deze groep relatief veel individuen bevat die de geldende beweegadviezen niet halen en hiermee extra gevoelig zijn voor negatieve gezondheidseffecten, verwachten we daarnaast, zonder aanvullend beleid, op middellange termijn bij deze doelgroepen meer optreden van hart-/vaatziekten en diabetes. Gerichte fysieke interventies in specifieke wijken kunnen bijdragen aan het verbeteren van een actieve leefstijl en het verkleinen van gezondheidsrisico's. Plan van aanpak 1) Meten van activiteitenpatronen gedurende verschillende stadia van het 'lockdown'beleid; 2) Modelleren van de (potentiële) gezondheidseffecten van social distancing en lockdown, op basis van een GIS-analyse van de gebouwde omgeving; 3) Verkennen, uitvoeren en monitoren van relevante interventies in de bebouwde omgeving en/of infrastructuur waarmee actief beweeggedrag kan worden gestimuleerd. 4) Ontwikkelen module 'Leefomgeving, bewegen, gezondheid' t.b.v dashboard gemeenten"

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

Tabel B5.1 Overzicht sportprojecten binnen COVID-19 programma, stand van zaken op 10 november 2020 (vervolg)

Titel	Samenvatting NL
SBIR ronde: Binnensportaccommodaties veilig en volledig open voor sporters en publiek	Bij deze oproep gaat het om het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten met als doel binnensportaccommodaties verantwoord open te stellen voor sporters en publiek met zoveel mogelijk vrijheden. Dat is op dit moment een grote maatschappelijke uitdaging vanwege het risico op verspreiding van COVID-19. Binnensportaccommodaties mogen sinds 1 juli 2020 onder voorwaarden open. Hier zijn onder andere strenge ventilatie-eisen aan gesteld. Lang niet alle accommodaties voldoen aan deze eisen. Besmetting kan op verschillende manieren plaatsvinden, onder andere door fysiek contact, aanraking van materialen en zeer waarschijnlijk ook door verontreinigde lucht. Looptijd van de opdracht: oktober 2020 – januari 2021. Belangrijk is dat bedrijven die inschrijven, de motivatie hebben om van hun innovatie een succes te maken en doorgaan als de financiering vanuit de SBIR stopt.
(SBIR 1e fase)	<i>Deze oplossing is: in het hele gebouw dusdanig gezonde luchtkwaliteit waarborgen, inclusief plaatsen met weinig tot geen luchtstromingen, dat virussen direct worden vernietigd. Onderdeel van de haalbaarheidsstudie is het detecteren van virussen.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Innovatieve computersimulaties waarin besmettingsrisico's bepaald worden, combineren met unieke meetapparatuur. Hiermee wordt een passend ventilatiesysteem voor binnensportaccommodaties ontworpen.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Dit onderzoek brengt de luchtkwaliteit in kaart. Zelfs de kleinste onzichtbare deeltjes in de lucht worden gemeten en hieruit kan worden afgeleid of een virus of bacterie door de lucht kan zweven. Met een online 'dashboard' kunnen bezoekers zien of het veilig is om in de sportaccommodatie te zijn. Als oplossing is er de mogelijkheid om de lucht met mogelijk schadelijke deeltjes te reinigen.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Het sluiten van sportscholen tijdens de intelligente lockdown en de angsten van sporters en sportinstructeurs om via aerosolen besmet te raken moet voorkomen respectievelijk weggenomen worden. De i-VENION, een responsive luchtsysteem, ventileert, reinigt en koelt op basis van een intelligent sensornetwerk en algoritmes.</i>
SBIR ronde: Sportevenementen voor publiek	Bij deze oproep gaat het om het ontwikkelen van nieuwe producten en diensten met als doel grote binnen- en buitensportevenementen verantwoord open te stellen voor publiek en deelnemers met zoveel mogelijk vrijheden. Dat is op dit moment een grote maatschappelijke uitdaging vanwege het risico op verspreiding van COVID-19. Met goede voorzorgsmaatregelen en met inzet van innovaties is het wellicht mogelijk om publiek veilig bij sportevenementen toe te laten met een maximale bezetting. Looptijd van de opdracht: oktober 2020 – januari 2021. Belangrijk is dat bedrijven die inschrijven, de motivatie hebben om van hun innovatie een succes te maken en doorgaan als de financiering vanuit de SBIR stopt.
(SBIR 1e fase)	<i>Dit project wil een beheerplatform opstellen die de technische ondersteuning is van maatregelen/procedures die kunnen of moeten genomen worden om op een veilige manier sportevenementen te laten doorgaan voor zowel de sporters als publiek.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Het desinfecteren van de lucht in binnensportaccommodaties is van groot belang als het gaat om het weer openstellen van wedstrijden voor publiek. Dit project richt zich op de haalbaarheid van een luchtdesinfectiesysteem, bijvoorbeeld op basis van UV-C.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Het Contact Buddy Crowd Management Systeem richt zich op het slimmer spreiden van grote groepen mensen en het inperken van besmetting, met als doel om weer events te kunnen houden. Op een veilige manier.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Detact Diagnostics ontwikkelt een snelle, diagnostische test om besmetting met Corona aan te tonen. Iedereen kan de test ter plekke uitvoeren. Hierdoor is de beoogde test ideaal in te zetten voor grootschalige sportevenementen, omdat er per meter zo'n 3.600 personen per uur getest kunnen worden.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Een simpele en goedkope IoT tracker in een polsbandje wordt uitgereikt aan bezoekers van evenementen. Via deze tracker wordt bijgehouden wat de dichtheid van bezoekers op elke plek binnen een evenementlocatie is.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>De beoogde uitkomst is een prototype van een real-time corona-testsysteem, speciaal ontworpen voor maximale doorvoer van evenementtoeschouwers.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>De beoogde innovatie van het CrowdBand-project ontwikkelt een slim armbandje ontwikkeld dat met andere armbandjes kan communiceren zodra deze dichtbij elkaar zijn. Blijkt de drager van een armbandje later COVID-19 positief, dan wordt het unieke ID van dit bandje als een soort alarm via een radiosignaal naar alle bandjes verzonden.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>SMART-Access is een B2B-platform in combinatie met een consumentenapp dat ondersteuning biedt bij de beheersing van besmettingsrisico's bij evenementen met als doel maximale publiekstoegankelijkheid in een gezonde sfeer.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Dexels en SynchronicIT ontwikkelen een innovatieve COVID-19 wearable voor social distancing & contact tracing bij binnen- en buitensportevenementen. De armband is volledig compatible met de Corona Melder app en hanteert dezelfde privacy standaarden, maar is veel nauwkeuriger en bereikt ook doelgroepen zonder smartphone zoals kinderen en ouderen.</i>
(SBIR 1e fase)	<i>Pro Health Medical wil de methode Safe@ Event ontwikkelen om te voorkomen dat bezoekers besmet met het COVID-19 virus binnentreden in een stadion, theater of andere publieke bijeenkomst. Dit willen zij doen door het gebruik van een nieuwe sneltest, de ontwikkeling van een digitaal gezondheidspaspoort en het gebruik van snelle digitale toegangscontrole.</i>

Bron: ZonMw, 10 november 2020. Bewerking: Mulier Instituut.

